

Apžvalga 03

LT

Gyvų gyvūnų vežimas Europos Sąjungoje: iššūkiai ir galimybės

EUROPOS
AUDITO
RŪMAI

2023

Turinys

	Dalis
Santrauka	I–X
Įvadas	01–12
Apžvalgos apimtis ir metodas	13–17
Su gyvūnų vežimu susiję veiksniai	18–62
Reguliavimo veiksniai	19–38
ES gyvūnų vežimo teisės aktų vykdymas valstybėse narėse nėra vienodai užtikrinamas	20–23
Bendroje žemės ūkio politikoje daugiausia dėmesio skiriama ne gyvūnų gerovei juos vežant, bet kitiems elementams	24–28
Bendro mėsos ženklavimo standarto nėra	29–36
Naujausiose ES strategijose pasiūlyta tvaresnė maisto sistema	37–38
Ekonominiai veiksniai	39–62
Gyvulininkystės sektoriaus specializacija	40–43
Išaugusi koncentracija skerdimu sektoriuje	44–49
Gyvūninės produkcijos ir gyvūnų skerdimu išlaidos valstybėse narėse skiriasi	50–53
Vežimo išlaidose arba mėsos kainose gyvūnų kančios neatsispindi	54–57
Vartotojų prioritetai gali turėti įtakos gyvūnų vežimui	58–62
Gyvūnų vežimo tendencijos	63–79
Išsamių centralizuotų duomenų apie gyvūnų vežimą ES lygmeniu nėra	63–66
Gyvūnų vežimo ES viduje ir už jos ribų tendencijos	67–73
Naujos gyvūnų vežimo stebėsenos gerinimo technologijos	74–79
Iššūkiai ir galimybės	80–86
Priedas	
I priedas. Pagrindiniai peržiūrėti leidiniai	

Santrumpos

Žodynėlis

Audito Rūmų grupė

Santrauka

I Kiekvienais metais milijardai gyvų gyvūnų vežami keliais, jūra, geležinkeliais ir oru ES viduje, į ją ir iš jos dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, veisimo, penėjimo ar skerdimo. ES yra priėmusi teisės aktus dėl gyvūnų apsaugos juos vežant. Europos Komisijos aptikti trūkumai ir akademiniai tyrimai parodė, kad dabartinių gerovės standartų ne visada laikomasi, taip pat kilo klausimų dėl jų tinkamumo.

II Mūsų apžvalgoje aprašomi pagrindiniai su gyvų gyvūnų vežimu susiję veiksniai ir parodomos gyvūnų vežimo tendencijos. Tai suteikia galimybę laiku prisidėti prie diskusijų dėl gyvūnų vežimo rengiantis būsimai ES gyvūnų gerovės teisės aktų peržiūrai. Tai – ne audito ataskaita, o apžvalga, pagrįsta daugiausia viešai prieinama informacija, specialiai šiai apžvalgai surinkta medžiaga ir mūsų ankstesniu darbu.

III Keli tarpusavyje susiję veiksniai, daugiausia ekonominiai ir reguliavimo, turi įtakos gyvulių vežimui ES viduje ir į ES nepriklausančias šalis. ES gyvūnų vežimo teisės aktų vykdymas nėra tolygiai užtikrinamas valstybėse narėse ir esama rizikos, kad vežėjai gali išnaudoti dėl skirtingų nacionalinių sankcijų sistemų atsirandančias spragas. Pagal bendrą žemės ūkio politiką remta gyvūninė produkcija, siekiant užtikrinti stabilų įperkamo maisto tiekimą, ir propaguoti veiksmai, kuriais siekiama skatinti didesnę gyvūnų gerovę ūkyje, tačiau iki šiol nebuvo susitelkta į gyvūnų gerovę juos vežant.

IV Ekonominiai veiksniai yra pagrindinė gyvūnų vežimo varomoji jėga. Esant bendrajai rinkai veiklos vykdytojai, pavyzdžiui, ūkininkai ir mėsos gamintojai, siekia mažinti išlaidas, maksimaliai didinti pajamas ir optimizuoti masto ekonomiją išnaudodami valstybių narių išlaidų skirtumus. Neigiamą vežimo poveikį gyvūnų gerovei būtų galima sumažinti mažinant kelionių skaičių ir trukmę, gerinant gyvų gyvūnų vežimo sąlygas ir ieškant alternatyvų gyvūnų vežimui.

V Nustatant vežimo išlaidas ir mėsos kainą į vežamų gyvūnų gerovės kokybę neatsižvelgiama. Remiantis akademiniais ir Komisijos tyrimais, dėl to, kad trūksta duomenų, sunku kurti paskatų sistemas, kuriomis transporto įmonės galėtų būti skatinamos užkirsti kelią gyvūnų gerovės problemoms ir kiek įmanoma labiau sumažinti ekonomines reikalavimų nesilaikymo paskatas.

VI Vartotojai gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant pokyčius. Komisijos tyrimų respondentai teigė, kad pirkdami mėsos produktus atsižvelgia į gyvūnų gerovę, tačiau yra pasirengę mokėti didesnes kainas tik tuo atveju, jei yra informuojami apie tinkamas gyvūnų gerovės sąlygas. Tačiau esant dideliame skirtingų ženklavimo sistemų skaičiui, ypač nacionaliniu lygmeniu, ir neturint konkrečios informacijos, vartotojams sunku priimti ja pagrįstus sprendimus.

VII Europos žaliuoju kursu ir strategija „Nuo ūkio iki stalo“ skatinamas perėjimas prie tvaresnės maisto sistemos. Tokiam perėjimui reikėtų struktūrinių tiekimo grandinės ir maisto vartojimo modelių pokyčių. Žvelgiant iš platesnės perspektyvos, esama ryšio tarp mėsos suvartojimo apimtys ir vežamų gyvūnų gyvūnų skaičiaus. Vykdydama reklamines kampanijas ir finansavimo programas, Komisija padeda ES ūkininkams ir maisto pramonei parduoti savo ūkio produktus, įskaitant mėsą (šviežią, atšaldytą ir užšaldytą) ir mėsos pusgaminius.

VIII Valstybės narės registruoja gyvūnų judėjimą nacionalinėse tapatybės nustatymo ir registravimo duomenų bazėse. Duomenys apie judėjimą tarp valstybių narių arba patekimą į ES registruojami Komisijos duomenų bazėje. Šios duomenų bazės buvo sukurtos siekiant registruoti gyvūnų tapatybės nustatymo, ūkių registracijos ir sanitarinio sertifikavimo duomenis ligų kontrolės tikslais ir šiuo metu nėra pritaikytos taip, kad Komisijai būtų teikiami išsamūs centralizuoti gyvūnų vežimo duomenys. Naudojant naujas technologijas būtų galima pagerinti gyvūnų vežimo stebėseną ne tik judėjimo, bet ir gyvūnų gerovės juos vežant atžvilgiu. Skaitmeninėmis priemonėmis galėtų būti optimizuojami gyvūnų vežimo planavimas ir logistika.

IX Taip pat atkreipėme dėmesį į keletą iššūkių, su kuriais susiduria ES politikos formuotojai ir suinteresuotieji subjektai, susijusių su:

- gyvūnų vežimo alternatyvų nustatymu ir priėmimu;
- geresnės informacijos teikimu vartotojams, kad jie galėtų priimti ja pagrįstus sprendimus;
- struktūrinių pokyčių skatinimu siekiant tvaresnės maisto sistemos;
- piniginių vertės priskyrimu vežamų gyvūnų kančioms ir atsižvelgimu į tai nustatant vežimo išlaidas bei mėsos kainą ir
- išsamiu centralizuotu gyvūnų vežimo ES lygmeniu apžvelgimu ir naujų technologijų, skirtų gyvūnų vežimui stebėti, vežamų gyvūnų gerovei įvertinti ir logistikos optimizavimui skatinti, naudojimu.

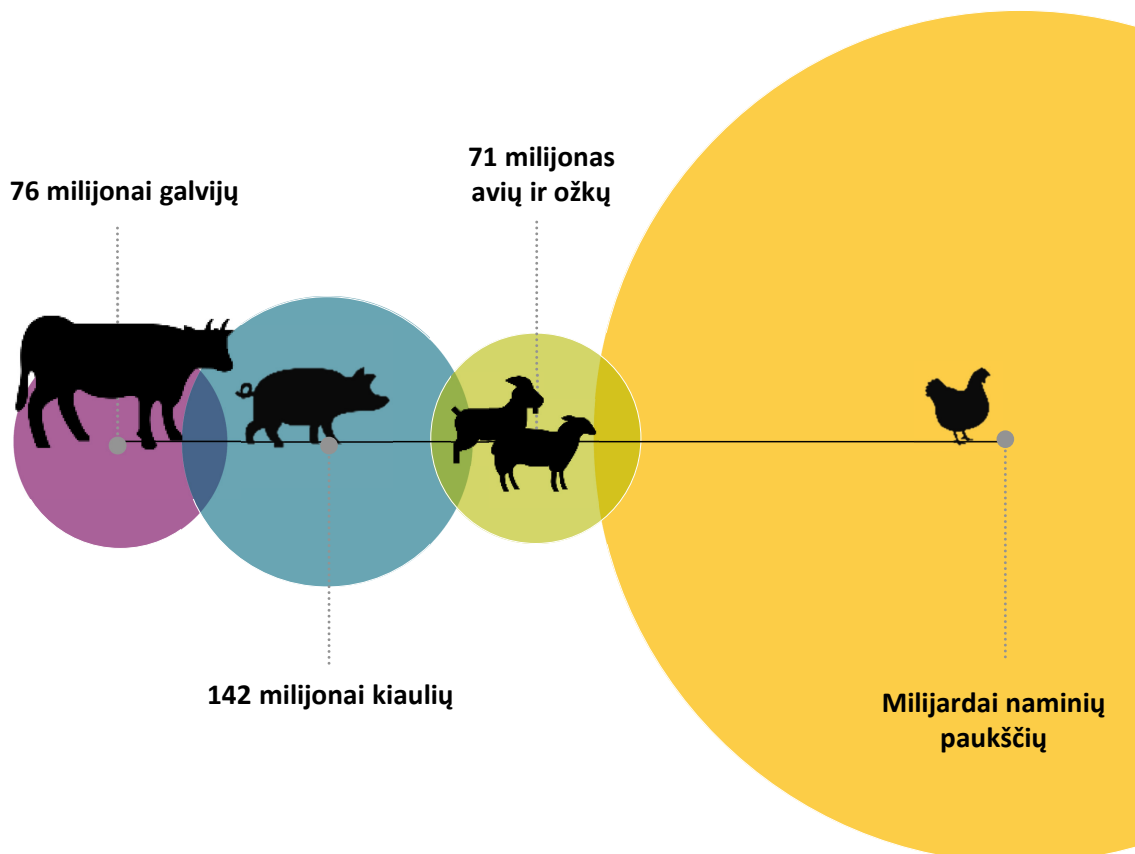
X Nustatėme šias susijusias galimybes, į kurias būtų galima atsižvelgti atliekant būsimą ES teisės aktų peržiūrą:

- mėsos, o ne gyvų gyvūnų vežimo skatinimas, taip pat vietos ir mobiliųjų skerdyklų naudojimas;
- mėsos ženklavimo skaidrumo ir derinimo didinimas, pavyzdžiui, taikant ES gyvūnų gerovės ženklavimo sistemą;
- tinkamų paskatų gamintojams, naudotojams ir vartotojams teikimas, kad būtų skatinama tvari elgsena;
- metodikos, pagal kurią nustatant vežimo išlaidas ir mėsos kainą būtų atsižvelgiama į gyvūnų kančias, parengimas;
- IT ir technologinių patobulinimų potencialo išnaudojimas, kad būtų galima stebėti visas gyvūnų keliones, įskaitant vidaus keliones, kamerų ir jutiklių vežamų gyvūnų gerovei vertinti ir stebėti naudojimas ir skaitmeninių priemonių gyvūnų vežimo planavimui ir logistikai optimizuoti naudojimas.

Ivadas

01 2021 m. ES ūkininkai augino 76 milijonus galvijų, 142 milijonus kiaulių, 60 milijonų avių, 11 milijonų ožkų, taip pat milijardus naminių paukščių ir kitų gyvūnų nuo triušių iki arklių (**1 diagramą**)¹.

1 diagrama. 2021 m. ES auginti gyvūnai

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato ir EPTT duomenimis.

02 Per savo gyvenimą šie gyvūnai gali keliauti iš vieno ūkio į kitą, kad būtų veisiami arba penimi, taip pat skerdžiami skerdyklose. Daugeliu atvejų jie lieka toje pačioje šalyje, tačiau jie taip pat gali keliauti į kitą valstybę narę arba į kitą ES nepriklausančią šalį. Nuvažiuoti atstumai ir kelionių trukmė gali labai skirtis².

¹ Eurostatas, *Livestock population in numbers*; Europos Parlamento tyrimų tarnyba (EPTT), *EU trade and transport of live animals* (2020 m.), p. 1.

² EPTT, *EU trade and transport of live animals* (2020 m.), p. 1.

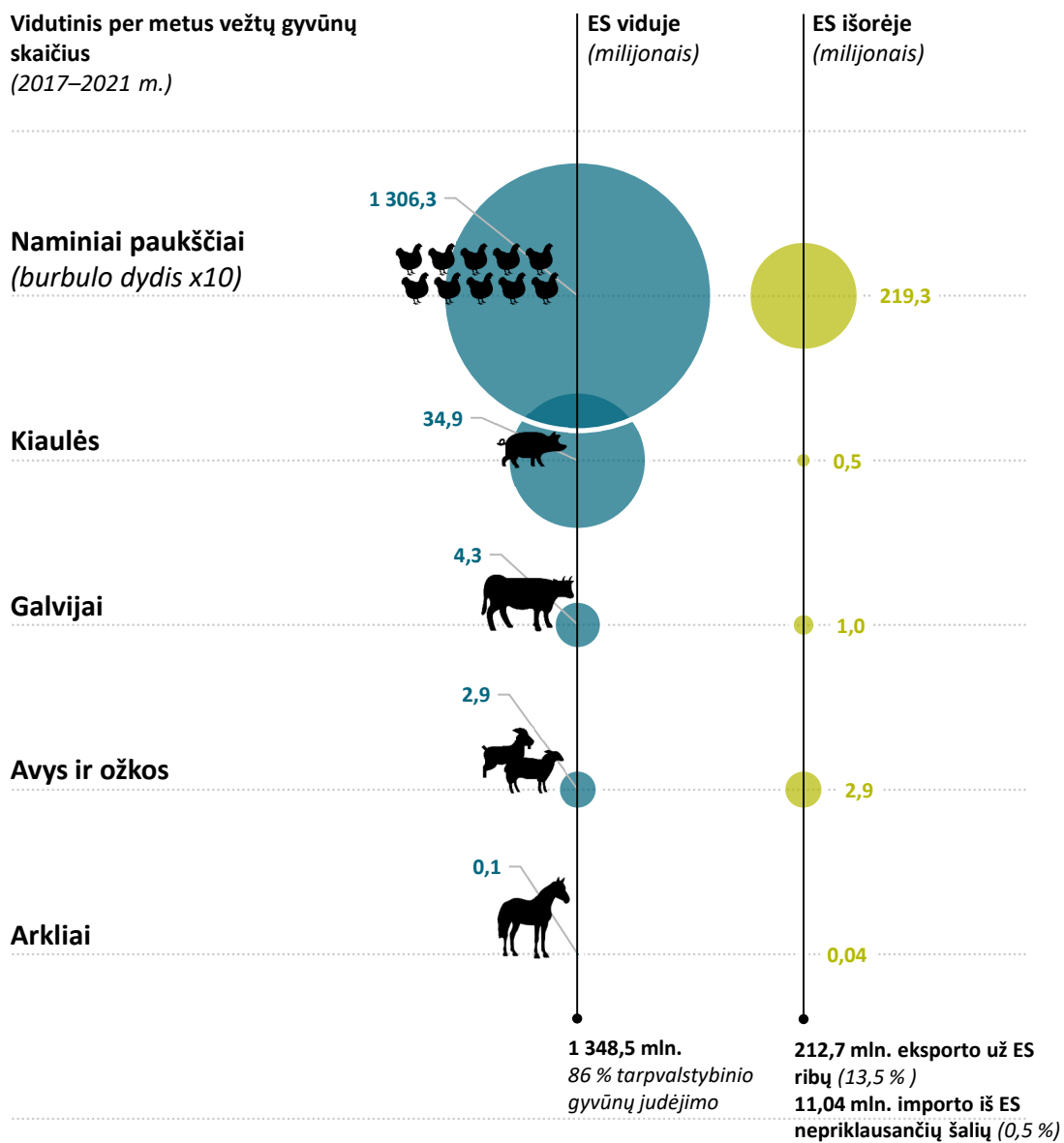
03 Komisija (Eurostatas) gyvūnų vežimą skirsto į:

- o vidaus vežimą, t. y. valstybėje narėje;
- o vežimą ES viduje, t. y. tarp valstybių narių;
- o vežimą už ES ribų, t. y. į ES nepriklausančias šalis arba iš jų³.

04 2017–2021 m. tarpvalstybinis gyvūnų vežimas (tiek pagal gyvūnų skaičių, tiek pagal svorį) sudarė 86 % ES vidaus judėjimo, 13,5 % eksporto už ES ribų ir 0,5 % importo iš ES nepriklausančių šalių. 1,6 milijardo gyvūnų buvo vežami iš vienos valstybės narės į kitą ir į ES nepriklausančias šalis arba iš jų (žr. [2 diagramą](#)).

³ Eurostatas, *Statistics explained*.

2 diagrama. 2017–2021 m. gyvų gyvūnų vežimo tarp valstybių narių ir į ES nepriklausančias šalis arba iš jų sudėtis

Pastaba: vidaus vežimo duomenys neįtraukti į COMEXT.

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis COMEXT duomenimis.

05 Gyvūnai gali būti vežami keliais, jūra, oru ir geležinkeliais. Kad ir kokia būtų transporto rūšis, vežimas sukelia gyvūnams stresą ir gali turėti neigiamos įtakos jų gerovei⁴. Krovimo ir iškrovimo metu gyvūnai patiria stresą, o vežimo metu jie gali kentėti nuo bado, troškulio, karščio, vietos ir poilsio trūkumo⁵. Gyvūnų gerovė priklauso nuo kelionės atstumo, trukmės ir sąlygų (pavyzdžiui, paskirtos erdvės, mikroklimato ir kelio sąlygų, taip pat vairuotojų parodyto atsižvelgimo lygio)⁶.

06 Pastaraisiais metais ES piliečiams vis didesnį rūpestį kelia gyvūnų gerovė, o nevyriausybinių organizacijų (NVO) akcentavo prastas sąlygas, kurias gyvūnai gali patirti vežimo metu⁷. Visa tai iškėlė klausimų ne tik dėl ES taisyklių veiksmingumo, bet ir dėl ilgo gyvūnų vežimo arba vežimo tolimais atstumais pagrįstumo.

07 2019 m. Taryba⁸ pabrėžė, kad reikia gerinti tolimais atstumais vežamų gyvūnų gerovę, ir paragino Komisiją peržiūrėti ir atnaujinti dabartinius ES teisės aktus dėl gyvūnų vežimo. Europos Parlamentas taip pat paragino Komisiją peržiūrėti teisės aktus⁹ (**1 langelis**).

⁴ Europos maisto saugos tarnyba (EFSA), *Welfare of cattle during transport* (2022 m.), p. 16.

⁵ Europos Parlamento Sąjungos vidaus politikos generalinis direktoratas (IPOL), *Patterns of livestock transport in the EU and to third countries* (2021 m.), p. 7; EFSA, *Welfare of cattle during transport* (2022 m.), p. 5.

⁶ EFSA, *Welfare of cattle during transport* (2022 m.), p. 91.

⁷ Organizacija „Eurogroup for Animals“ (EFA), *Live animal transport* (2021 m.); *Animals’ Angels, The myth of enforcement* (2016 m.).

⁸ Taryba, *Išvados dėl gyvūnų gerovės* (2019 m.), 7 dalis.

⁹ Europos Parlamentas, *Rezoliucija dėl gyvūnų apsaugos juos vežant* (2012 m.), 23 dalis, Europos Parlamentas, *Rezoliucija dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2005 įgyvendinimo* (2019 m.) 68 dalis.

1 langelis.

Europos Parlamento tyrimas dėl gyvūnų apsaugos juos vežant

2020 m. birželio mėn. Europos Parlamentas įsteigė tyrimo komitetą transportuojamų gyvūnų apsaugos klausimais (ANIT), kad ištirtų įtariamus ES gyvūnų vežimo taisyklių taikymo pažeidimus.

2021 m. gruodžio mėn. komitetas pateikė pranešimą, kuriame padarė išvadą, kad ES nuostatomis šioje srityje nevisiškai atsižvelgiama į skirtingus gyvūnų poreikius ir kad valstybės narės ne visada laikosi ES nuostatų¹⁰.

2022 m. sausio mėn. Europos Parlamentas priėmė galutinę rekomendaciją, kurioje Komisija ir valstybės narės raginamos dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti gyvūnų gerovę juos vežant ir atnaujinti ES taisykles. Visų pirma Parlamentas paprašė apriboti kelionių laiką, tikrinti gyvūnų eksportą į ES nepriklausančias šalis ir pareiškė teikiantis pirmenybę mėsos, o ne gyvūnų vežimui.

Šaltinis: ANIT komiteto tinklalapis.

08 2020 m. gegužės mėn. Komisija pristatė strategiją „Nuo ūkio iki stalo“, kurioje įsipareigojo peržiūrėti dabartinius ES gyvūnų gerovės teisės aktus, įskaitant gyvūnų vežimo taisykles, kad i) suderintų teisės aktus su naujausiais moksliniais įrodymais, ii) išplėstų jų taikymo sritį, iii) palengvintų jų vykdymo užtikrinimą ir iv) galiausiai užtikrintų aukštesnį gyvūnų gerovės lygį. Komisija ketina iki 2023 m. pabaigos pasiūlyti peržiūrėtus gyvūnų gerovės teisės aktus¹¹.

09 Komisija yra atsakinga už ES teisės aktų siūlymą ir stebėjimą, kaip valstybės narės juos taiko. Ji atlieka patikrinimus valstybėse narėse ir tikrina, ar ES teisės aktai yra tinkamai įgyvendinami ir užtikrinamas jų vykdymas. Ji taip pat gali imtis teisinių veiksmų prieš valstybes nares, kurios ES teisės aktų tinkamai neperkelia į nacionalinę teisę ir neįgyvendina¹².

10 Valstybės narės yra atsakingos už ES taisyklių taikymą nacionaliniu lygmeniu, įskaitant oficialių patikrinimų atlikimą, ir už tinkamų vykdymo užtikrinimo priemonių

¹⁰ Europos Parlamentas, [Pranešimas dėl įtarimų dėl Sąjungos teisės pažeidimų ir netinkamo administravimo taikant Sąjungos teisę atvejų, susijusių su gyvūnų apsauga juos vežant Sąjungoje ir už jos ribų, nagrinėjimo](#) (2021 m.)

¹¹ Komisijos [tinklalapis](#) dėl peržiūros proceso.

¹² Audito Rūmai, [Specialioji ataskaita 31/2018](#) „Gyvūnų gerovė Europos Sąjungoje: atotrūkio tarp toli siekiančių tikslų ir praktinio įgyvendinimo panaikinimas“, 2 diagrama.

taikymą¹³. Valstybės narės nustato taisykles dėl sankcijų, taikytinų už pažeidimus, susijusius su reikalavimų nesilaikymu, ir imasi visų būtinų priemonių užtikrinti, kad taisyklės būtų taikomos¹⁴. Valstybės narės kasmet teikia Komisijai savo patikrinimų rezultatų ataskaitas¹⁵

11 Europos maisto saugos tarnyba (EFSA) yra 2002 m. įsteigta ES agentūra, teikianti mokslines konsultacijas dėl rizikos veiksnių, susijusių su maisto grandine nuo ūkio iki stalo, įskaitant gyvūnų gerovę juos vežant.

12 Europos Parlamento Sąjungos vidaus politikos generalinis direktoratas (IPOL) padeda Europos Parlamentui naudotis savo teisėkūros ir kontrolės įgaliojimais vidaus politikos srityje, įskaitant gyvūnų vežimą, ir juos plėtoti.

¹³ Audito Rūmai, [Specialioji ataskaita 31/2018](#) „Gyvūnų gerovė Europos Sąjungoje: atotrūkio tarp toli siekiančių tikslų ir praktinio įgyvendinimo panaikinimas“, 2 diagrama.

¹⁴ Reglamento (EB) Nr. 1/2005 25 straipsnis.

¹⁵ Reglamento (EB) Nr. 1/2005 27 straipsnio 2 dalis.

Apžvalgos apimtis ir metodas

13 Mūsų apžvalgoje aprašomi pagrindiniai gyvų gyvūnų vežimo veiksniai, daugiausia dėmesio skiriant ES politikos ir ekonominių veiksnių vaidmeniui, ir parodomas gyvūnų vežimo tendencijos. Šioje apžvalgoje terminas „gyvi gyvūnai“ turėtų būti suprantamas kaip šie sausumos gyvūnai: galvijai, kiaulės, naminiai paukščiai, avys, ožkos ir arkliai (mėsos produkcijai, veisimui arba konkursams). Gyvūnai augintiniai, laboratorijų, zoologijos sodų ir cirko gyvūnai nepatenka į šios apžvalgos apimtį.

14 Tai – ne audito ataskaita, o apžvalga, pagrįsta daugiausia viešai prieinama informacija, specialiai šiai apžvalgai surinkta medžiaga ir mūsų 2018 m. ataskaita dėl gyvūnų gerovės¹⁶. Apžvelgėme atitinkamus ES teisės aktus, įskaitant bendrą žemės ūkio politiką, taip pat ženklavimo ir higienos taisykles. Išnagrinėjome su šia apžvalgos tema susijusius Europos Parlamento, Komisijos, valstybių narių, aukščiausiųjų audito institucijų, akademinė institucijų, NVO ir profesinių asociacijų leidinius (*I priedas*). Mums atliekant veiksmų, darančių įtaką gyvūnų vežimui, analizę, daugiausia dėmesio skirta priežastims, kodėl gyvuliai perkeltami ir ES viduje, ir į ES nepriklausančias šalis.

15 Analizavome ES TRACES ir COMEXT duomenų bazių duomenis ir kitus Eurostato duomenų rinkinius. Daugiausia naudojome 2017–2021 m. laikotarpio duomenis. Kadangi viešai prieinamų duomenų apie vidaus vežimą nėra, mūsų duomenų analizės šio aspekto neapima, o yra susijusios tik su vežimu ES viduje arba už ES ribų, kaip nurodyta kiekvienoje diagramoje.

16 Apklausėme Komisijos pareigūnus, konsultavomės su žemės ūkio ir mėsos produkcijos sektorių profesinėmis asociacijomis ir gyvūnų apsaugos srities NVO, įsiklausėme į akademinė ekspertų nuomonę, kad pagrįstume ekonominių veiksnių poveikio gyvūnų vežimui analizę. Siekdami geriau suprasti susijusius probleminius klausimus, dalyvavome informaciniame vizite į Lenkiją, kad susitiktume su nacionalinėmis institucijomis ir aplankytume su gyvūnų vežimu susijusias patalpas (t. y. skerdyklą ir kontrolės postą, kuriame gyvūnai sustoja ilsėtis tolimųjų kelionių metu).

17 Šią apžvalgą paskelbus 2023 m. pradžioje, suteikiama galimybė laiku prisidėti prie vykstančių diskusijų dėl gyvūnų vežimo, rengiantis būsimai Komisijos atliekamai ES gyvūnų gerovės teisės aktų peržiūrai.

¹⁶ Audito Rūmai, [Specialioji ataskaita 31/2018](#) „Gyvūnų gerovė Europos Sąjungoje: atotrūkio tarp toli siekiančių tikslų ir praktinio įgyvendinimo panaikinimas“.

Su gyvūnų vežimu susiję veiksniai

18 ES gyvulių vežimui ES viduje ir į ES nepriklausančias šalis gali turėti įtakos keli veiksniai¹⁷. Šios apžvalgos tikslais juos suskirstėme į dvi tarpusavyje susijusias kategorijas:

- o reguliavimo;
- o ekonominius.

Reguliavimo veiksniai

19 Šiuo metu galiojantys ES teisės aktai, politika ir iniciatyvos, darančios tiesioginį ar netiesioginį poveikį gyvūnų vežimui, be kita ko, yra šie:

- o **ES gyvūnų vežimo teisės aktai**: juose pateikiamas ES atskaitos scenarijus, kurio valstybės narės privalo laikytis, kad užtikrintų gyvūnų gerovę juos vežant.
- o **Bendra žemės ūkio politika (BŽŪP)**: jos taisyklėmis ir paskatomis gali būti daromas poveikis tam, kaip atskiri ūkininkai nusprendžia valdyti savo žemę, pasėlius ir gyvulius.
- o **ES ženklavimo politika**: remiantis privalomais arba savanoriškais reikalavimais, ženklavimas padeda vartotojams priimti informacija pagrįstus sprendimus perkant maistą. ES parduodama mėsa gali turėti skirtingas nuorodas, pavyzdžiui, susijusias su kilmės ženklavimu ir ženklavimu gyvūnų gerovės ženklu.
- o **Geografinių nuorodų sistema** ir **Garantuotų tradicinių gaminių sistema**: šiomis ES kokybės sistemomis saugomi konkrečių produktų pavadinimai siekiant skatinti su tų produktų geografine kilme ir tradicinėmis žiniomis susijusias unikalias savybes. Ženklavimas ES simboliu yra privalomas.
- o **Europos žaliasis kursas**: šia 2019 m. pradėta vykdyti strategija siekiama iki 2050 m. panaikinti grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir pereiti prie tvarios maisto sistemos.
- o **Strategija „Nuo ūkio iki stalo“**: šia 2020 m. pradėta vykdyti strategija siekiama paspartinti perėjimą visoje maisto tiekimo grandinėje.

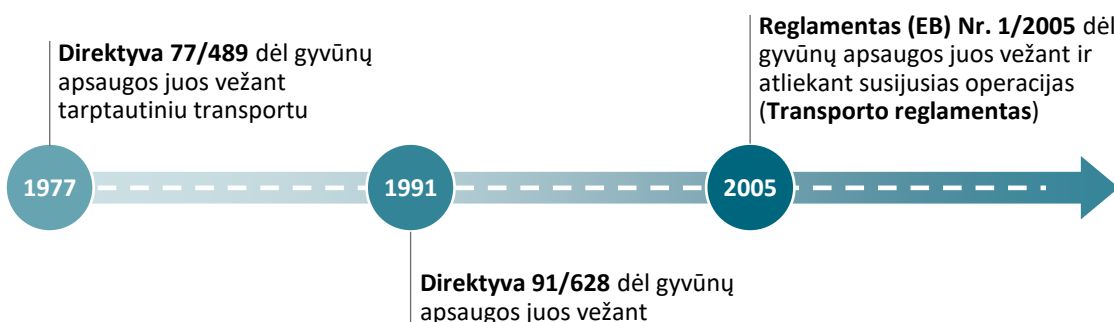
¹⁷ IPOL, *Patterns of livestock transport in the EU and to third countries* (2021 m.), 2 skirsnis.

- **ES higienos srities teisės aktų rinkinys:** šiuo 2004 m. priimtu teisės aktų rinkiniu sukurta visiems maisto produktams ir maisto tvarkymo subjektams taikoma bendra higienos reglamentavimo sistema, apimanti visus maisto tiekimo grandinės etapus, įskaitant skerdyklas.
- **Gyvūnų sveikatos teisės aktas:** šiuo teisės aktu, kuris taikomas nuo 2021 m. balandžio mėn., reglamentuojamas gyvūnų atsekamumas siekiant užkirsti kelią užkrečiamosioms gyvūnų ligoms.

ES gyvūnų vežimo teisės aktų vykdymas valstybėse narėse nėra vienodai užtikrinamas

20 Teisės aktus dėl gyvūnų apsaugos juos vežant ES pirmą kartą priėmė daugiau nei prieš 40 metų. **3 diagramoje** parodytos pagrindinės tarpinės reikšmės. Dabartiniuose teisės aktuose (**Transporto reglamente**) nustatyta įvairių transporto grandinės šalių atsakomybė ir reglamentuojamas gyvūnų stuburinių gyvūnų vežimas ES viduje, įskaitant į ES įvežamų ar iš jos išvežamų gyvūnų patikras¹⁸.

3 diagrama. Pagrindiniai ES teisės aktai dėl gyvūnų gerovės juos vežant

Šaltinis: Audito Rūmai.

21 Kaip teigiama respondentų atsakymuose į 2021 m. Komisijos pradėtas viešąsias konsultacijas, ES gyvūnų gerovės taisyklėmis, įskaitant Transporto reglamentą, buvo palengvinta prekyba ir pagerinta konkurencija Europoje, pašalinant kliūtis prekybai

¹⁸ Audito Rūmai, aiškinamasis pranešimas „Gyvūnų gerovė Europos Sąjungoje“ (2018 m.), p. 6.

gyvais gyvūnais bendrojoje rinkoje¹⁹. Tai patvirtinta ir 2010 m. Komisijos atliktame ES gyvūnų gerovės teisės aktų vertinime²⁰.

22 Tačiau Komisija nustatė Transporto reglamento įgyvendinimo trūkumų, visų pirma susijusių su valstybių narių vykdoma oficialia kelionių į ES nepriklausančias šalis ir netinkamos būklės gyvūnų vežimo kontrole²¹. 2020 m. valstybės narės atliko daugiau nei 900 000 oficialių patikrinimų ir pritaikė beveik 8 000 sankcijų. Pagrindiniai probleminiai klausimai buvo šie:

- gyvūnų tinkamumas vežti (galvijams ir kiaulėms);
- vežimo praktika (naminiams paukščiams);
- važtos dokumentų problemos (avims, ožkoms, arkliams ir asilams²²).

23 Kadangi nuobaudų nustatymas ir taikymas yra perduoti valstybėms narėms, yra reikšmingų administracinių ir sankcijų procedūrų, sankcijų, taikomų už reikalavimų nesilaikymą, rūšių ir jų griežtumo skirtumų²³. Kaip išsiaiškino tyrėjai, dėl vykdymo užtikrinimo skirtumų tarp valstybių narių transporto bendrovės gali pasirinkti ilgesnį maršrutą, kad išvengtų valstybių narių, kuriose taikomos griežtesnės vietos taisyklės arba griežtesnis Transporto reglamento vykdymas²⁴. 2011 m. Transporto reglamento poveikio ataskaitoje Komisija pripažino, kad transporto sektoriuje reikia labiau suderintai taikyti taisykles²⁵.

¹⁹ Komisija, *Factual summary report of the online public consultation in support to the fitness check and revision of the EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 3.

²⁰ Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 25.

²¹ Komisija, *Overview report on systems to prevent the transport of unfit animals in the EU* (2015 m.) Komisija, *Welfare of animals exported by road* (2020 m.); Komisija, *Welfare of animals transported by sea* (2020 m.).

²² Komisija, *Staff Working Document accompanying the Report on the overall operation of official controls performed in Member States (2019-2020) to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products* (2022 m.), p. 28–31.

²³ EPTT, *Protection of animals during transport: sanctions for infringements* (2021 m.), p. 4.

²⁴ Van Wagenberg, Baltussen, *Socio-economic reasons for long-distance cross-border transport of animals in the EU* (2021 m.).

²⁵ Komisija, *Ataskaita dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2005 dėl gyvūnų apsaugos juos vežant poveikio* (2011 m.), p. 12.

Bendroje žemės ūkio politikoje daugiausia dėmesio skiriama ne gyvūnų gerovei juos vežant, bet kitiems elementams

24 Bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) sukurta 1962 m. Siekiant užtikrinti stabilų įperkamo maisto tiekimą, iš pradžių pagal šią politiką ūkininkai buvo skatinami gaminti maisto produktus, užtikrinant pagrindinių žemės ūkio produktų (pavyzdžiui, jautienos) kainas ir ūkininkų pajamas²⁶. Tai pakeitė tradicinį gyvulininkystės sektorių, todėl jis tapo specializuotas ir koncentruotas, o tai savo ruožtu turėjo įtakos gyvūnų vežimui²⁷.

25 Po pirmosios esminės reformos 1992 m. pagal BŽŪP buvo palaiapsniui sumažintas kainų rėmimas ir nustatytos tiesioginės išmokos, susijusios su produkcijos plotu ir tam tikrais gyvūnais (galvijais ir avimis)²⁸. Nuo 2003 m. vėlesnėmis reformomis tiesioginių išmokų ir ūkininkų gaminamų produktų rūšies ir kiekio ryšys buvo dar labiau nutrauktas. Kartu šiomis reformomis ūkininkams buvo nustatytos griežtesnės aplinkosaugos ir gyvūnų gerovės taisyklės, kurių jie turėjo laikytis, kad gautų išmokas²⁹. Naujojoje BŽŪP, kuri įsigaliojo 2023 m., nebuvo padaryta jokių reikšmingų pakeitimų, kurie darytų poveikį gyvūnų vežimui apimčių ar gerovės sąlygų atžvilgiu.

26 Tai, ar didžioji BŽŪP paramos dalis bus suteikta, priklauso nuo dviejų pagrindinių sąlygų rinkinių laikymosi. Šios sąlygos yra:

- o gera agrarinė ir aplinkosaugos būklė (GAAB), kuri neapima gyvūnų gerovės;
- o teisės aktais nustatyti valdymo reikalavimai (TANVR), susiję su reglamentavimo reikalavimais, nesusijusiais su BŽŪP³⁰. Jie apima ES direktyvas³¹ dėl gyvūnų gerovės, bet ne Transporto reglamentą.

27 Pagal BŽŪP finansuojamos gyvūnų gerovės priemonės valstybių narių kaimo plėtros programose, daugiausia dėmesio skiriant sąlygoms ūkyje, o ne sąlygoms vežimo

²⁶ Komisija, *The future of the livestock sector* (2020 m.), p. 38.

²⁷ Komisija, *The future of the livestock sector* (2020 m.), p. 36.

²⁸ Komisija, *CAP explained* (2017 m.).

²⁹ Komisija, *CAP explained* (2017 m.).

³⁰ Komisija, *Study on CAP Measures and Instruments Promoting Animal Welfare and Reduction of Antimicrobials Use* (2022 m.), p. 7.

³¹ Direktyva 2008/119/EB, nustatanti būtiniausius veršelių apsaugos standartus, Direktyva 2008/120/EB, nustatanti būtiniausius kiaulių apsaugos standartus, Direktyva 98/58/EB dėl ūkinės paskirties gyvūnų apsaugos.

metu. Nuo 2023 m., be kaimo plėtros intervencinių priemonių, pagal BŽŪP teikiamos tiesioginės išmokos klimatui, aplinkai ir gyvūnų gerovei skirtų ekologinių sistemų, apimančių įsipareigojimus, viršijančius minimalius ES ar nacionalinius reikalavimus, forma³². Komisija paskelbė informacijos suvestinę, kurioje išvardijama galima žemės ūkio praktika, kuri galėtų būti remiama pagal ekologines sistemas, tačiau ji neapima su vežimu susijusių operacijų³³.

28 Kaimo plėtros priemonėmis taip pat finansuojamos investicijos į fizinį turtą, kokybės sistemas ir ekologinį ūkininkavimą. Visos jos gali paskatinti aukštesnius gyvūnų gerovės standartus³⁴. Pavyzdžiui, Lenkijoje pagal BŽŪP finansuota „jautienos kokybės programa“, į kurią įtraukti gyvūnų gerovės reikalavimai, susiję su laikymu, antibiotikų vartojimu, taip pat vežimo ir skerdimo sąlygomis³⁵. Pagal BŽŪP leidžiama finansuoti gyvūnų vežimo alternatyvas: Maltoje pagal BŽŪP parama skirta mažai skerdyklai, susijusiai su triušių ūkiu, o Latvijoje – mobiliajai bendro naudojimo skerdyklai.

Bendro mėsos ženklavimo standarto nėra

29 Kilmės šalies nurodymas – **kilmės ženklavimas** – privalomas ES lygmeniu jautienai nuo 2000 m.³⁶, o kiaulienai, paukštienai, avienai ir ožkienai – nuo 2015 m.³⁷. Kitai mėsei, pavyzdžiui, arklienai ir triušienai, privalomų reikalavimų nėra. Įgyvendindama strategiją „Nuo ūkio iki stalo“, Komisija svarsto galimybę taikyti privalomus kilmės reikalavimus ir kitiems maisto produktams³⁸.

³² Reglamento (ES) 2021/2115 31 straipsnis.

³³ Komisija, *List of potential agricultural practices that eco-schemes could support* (2021 m.).

³⁴ Komisija, *Study on CAP Measures and Instruments Promoting Animal Welfare and Reduction of Antimicrobials Use* (2022 m.), p. 7–10, 48–50.

³⁵ Komisija, *Study on CAP Measures and Instruments Promoting Animal Welfare and Reduction of Antimicrobials Use* (2022 m.), p. 53 ir 69.

³⁶ Reglamento (EB) Nr. 1760/2000 25 straipsnis.

³⁷ Reglamento (ES) Nr. 1337/2013 9 straipsnis.

³⁸ Komisija, strategija „Nuo ūkio iki stalo“ (2020 m.), p. 13.

30 Pagal dabartinę ES teisinę sistemą, atsižvelgiant į mėsos rūšį, reikia pateikti konkrečią informaciją apie kilmę (**1 lentelė**).

1 lentelė. Informacija apie kilmės ženklimą

Mėsos rūšis	Ženklavimo reikalavimai
Jautiena	Įpareigojimas nurodyti gimimo, auginimo ir skerdimą vietas
Kiauliena, paukštiena, aviena ir ožkiena	<p>Įpareigojimo nurodyti gimimo vietą nėra.</p> <p>Įpareigojimas nurodyti auginimo ir skerdimą vietas, tačiau:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ pagal auginimo apibrėžtį leidžiama gyvūnui trumpą laiką praleisti kitoje šalyje nei ta, kuri etiketėje nurodyta kaip auginimo šalis; ○ auginimo ir skerdimą vietų nuorodas galima pakeisti nuoroda „Kilmė“, jeigu maisto verslo operatorius gali įrodyti, kad mėsa gauta iš vienoje šalyje gimusių, užaugintų ir paskerstų gyvūnų.

Šaltinis: Audito Rūmai

31 Remiantis 2020 m. Komisijos atlikta vartotojų apklausa, vartotojai mažai supranta terminus „užauginta“ ir „kilmė“. Dauguma jų terminą „užauginta“ aiškina kaip šalį, kurioje gyvūnas praleido visą savo gyvenimą arba kurioje jis gimė³⁹.

32 Kitų rūšių etiketės naudojamos ES **geografinių nuorodų sistemoje** (**19** dalis), pagal kurią nurodomas produktas, kurio kokybė ar reputacija yra susijusi su jo geografine kilmė. Su gyvūnais susijusiems produktams gali būti naudojamos šios dvi ženklavimo sistemos: saugoma kilmės vietos nuoroda ir saugoma geografinė nuoroda (**2 lentelė**).

³⁹ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, *Evaluation of the mandatory indication of the country of origin or place of provenance for fresh, chilled and frozen meat of swine, sheep, goats and poultry* (2021 m.), p. 13; Komisija, *Ataskaita, kurioje vertinamas privalomas kiaulienos, paukštienos, avienos ir ožkienos kilmės šalies ar kilmės vietos nurodymas* (2021 m.), p. 6.

2 lentelė. ES geografinių nuorodų etikečių skaidrumo apribojimai

Saugoma kilmės vietos nuoroda	Saugoma geografinė nuoroda
Visi produkcijos etapai (gimimas, auginimas ir skerdimas) turi vykti apibrėžtoje geografinėje vietovėje	Bent vienas produkcijos etapas turi vykti apibrėžtoje vietovėje Gyvūnas gali gimti arba jis gali būti paskerstas kitose vietose nei geografinė vietovė, kuriai taikoma saugoma geografinė nuoroda

Šaltinis: Audito Rūmai

33 Pagal **Garantuotų tradicinių gaminių sistemą** (19 dalis) taip pat naudojamas specialus maisto produktų ženklavimas. Joje atkreipiamas dėmesys į tradicinius aspektus, pavyzdžiui, produkto gamybos būdą arba jo sudėtį, nesusijusius su konkrečia geografinė vietove. Šia kokybės sistema apsaugomas gamybos metodas, tačiau pats produktas gali būti gaminamas kitur.

34 Šiuo metu visoje ES taikoma viena privaloma **gyvūnų gerovei skirta ženklavimo sistema** (19 dalis); ji taikoma valgomiesiems kiaušiniams. Kiaušinių ženklavimas priklauso nuo vištų dedeklių auginimo sistemos. Prekybos paukštiena standartuose apibrėžiami tam tikri neprivalomi terminai, kurie taip pat apima nuorodas į skirtingus ūkininkavimo tipus⁴⁰.

35 Nesant kitų konkrečių ES taisyklių, su gyvūnų gerove susiję produktai turi būti savanoriškai sertifikuojami nacionaliniu lygmeniu⁴¹. Todėl atsirado įvairių nacionalinių ženklavimo sistemų. Jos grindžiamos skirtingais metodais, užtikrina skirtingus gyvūnų gerovės apsaugos lygius ir gali klaidinti vartotojus⁴². Įgyvendindama strategiją „Nuo ūkio iki stalo“, Komisija paskelbė, kad apsvarstys gyvūnų gerovės ženklavimo galimybes⁴³.

⁴⁰ EPTT, *Animal welfare on the farm – ex-post evaluation of the EU legislation: Prospects for animal welfare labelling at EU level* (2021 m.), p. 73.

⁴¹ Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 ir 37 straipsniai; Komisijos komunikatas „ES žemės ūkio ir maisto produktų savanoriško sertifikavimo sistemų geriausios patirties gairės“ (2010 m.).

⁴² Komisija, *Inception Impact Assessment on animal welfare* (2021 m.), p. 2.

⁴³ Komisija, strategija „Nuo ūkio iki stalo“ (2020 m.), p. 8.

36 Remiantis 2022 m. tyrimu⁴⁴, du trečdaliai vartotojų manė, kad jų turimos informacijos nepakanka, kad būtų galima priimti informacija pagrįstus pirkimo sprendimus, susijusius su gyvūnų gerove. Beveik pusė jų norėtų gauti daugiau informacijos apie skerdimo sąlygas (40 %) ir tinkamą šėrimą (40 %). Respondentai mažiau domėjosi vežimo trukme (16 %) ir sąlygomis (16 %).

Naujausiose ES strategijose pasiūlyta tvaresnė maisto sistema

37 Gyvūnų vežimas susijęs su didelėmis aplinkos apsaugos sąnaudomis⁴⁵. Konkrečiuose tyrimuose mėsos ir skerdenų vežimo poveikis buvo lyginamas su gyvū gyvūnų vežimu. Šie tyrimai parodė, kad pirmoji alternatyva yra tvaresnė aplinkos apsaugos ir klimato kaitos požiūriu⁴⁶.

38 Europos žaliuoju kursu ir strategija „Nuo ūkio iki stalo“ skatinamas perėjimas prie tvaresnės maisto sistemos. Pagal Žaliąjį kursą teigiama, kad vežimo kaina turėtų atspindėti jo poveikį aplinkai. Tinkamai parengtos finansinės iniciatyvos galėtų atlikti tiesioginį vaidmenį siunčiant tinkamą kainų signalą ir suteikiant tinkamas paskatas tvariai gamintojų, naudotojų ir vartotojų elgsenai⁴⁷. Pasak Komisijos, toks perėjimas negalimas be struktūrinių tiekimo grandinės ir maisto vartojimo modelių pokyčių⁴⁸.

Ekonominiai veiksniai

39 Nors gyvū gyvūnų vežimui įtakos turi keli veiksniai (pavyzdžiui, gamtinės produkcijos sąlygos), ekonominiai veiksniai yra pagrindinė gyvūnų vežimo varomoji jėga. ES bendrosios rinkos kontekste veiklos vykdytojai išnaudoja valstybių narių produkcijos ir skerdimo išlaidų skirtumus, kad sumažintų išlaidas ir maksimaliai padidintų pajamas⁴⁹. Nustatėme penkis pagrindinius ekonominius veiksniai, skatinančius gyvū gyvūnų vežimą:

⁴⁴ Komisija, *Study on animal welfare labelling* (2022 m.), p. 18-21.

⁴⁵ Baltussen et al., *Transport of live animals versus meat* (2017 m.), p. 7; Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 49.

⁴⁶ Baltussen et al., *Transport of live animals versus meat* (2017 m.), p. 13 ir 15; Baltussen et al., *Sustainable production: transporting animals or meat?* (2009 m.), p. 7 ir 10.

⁴⁷ Komisija, *Europos žaliojo kursas* (2019 m.), p. 17.

⁴⁸ Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 49.

⁴⁹ Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 15.

- gyvulininkystės sektoriaus specializacija;
- skerdimo sektoriaus koncentracija;
- valstybių narių gyvūninės produkcijos ir gyvūnų skerdimo išlaidų skirtumai;
- vežimo išlaidų menkumas ir
- vartotojų prioritetai.

Gyvulininkystės sektoriaus specializacija

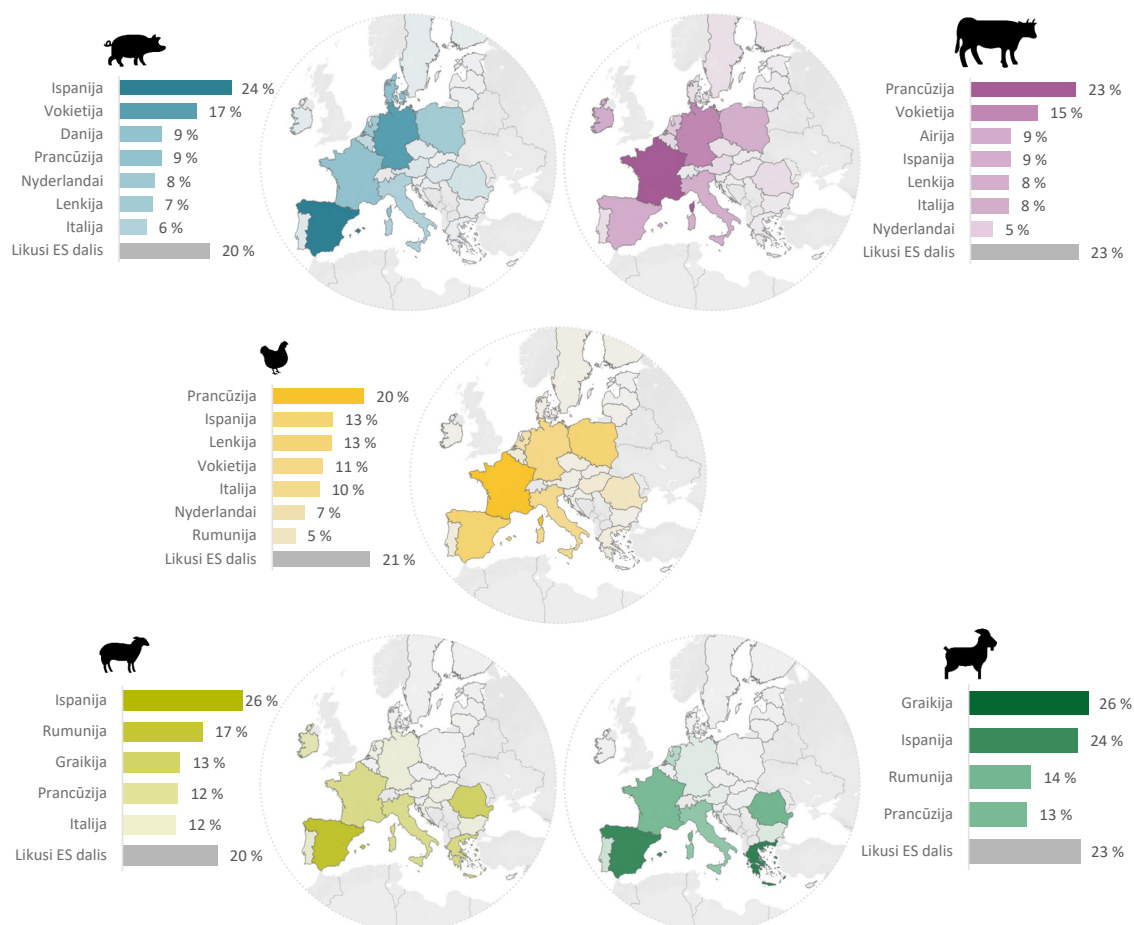
40 Daugiau kaip 70 metų gyvulininkystės sektoriuje vykdomas modernizavimo ir intensyvėjimo procesas, kuriuo siekiama kuo labiau padidinti vienam gyvūnui tenkančią produkciją ir sumažinti išlaidas⁵⁰. Kai kurios ES teritorijos labai specializavosi intensyvios gyvūninės produkcijos srityje, kitos – augalų auginimo srityje. Šią specializaciją lėmė ir gamtinės produkcijos sąlygos (pavyzdžiui, ganyklų plotuose yra didesnė pieno gamybos ir pieninių veršelių koncentracija). 2005–2016 m. bendras žemės ūkio valdų skaičius sumažėjo 28,6 %, o valdų, kuriose auginami gyvuliai, – 37,6 %⁵¹. Nors bendras žemės ūkio valdų skaičius sumažėjo, likusių valdų dydis padidėjo.

41 2010–2020 m. galvijų, kiaulių, avių ir ožkų skaičius 27 ES valstybėse narėse buvo palyginti stabilus, o naminių paukščių skaičius padidėjo. Gyvulininkystės produkcija nėra tolygiai pasiskirsčiusi visoje ES (**4 diagrama**), jos tankumas skiriasi ir atskirų valstybių narių regionuose.

⁵⁰ Komisija, *The future of the livestock sector* (2020 m.), p. 36.

⁵¹ Eurostatas, *Agri-environmental indicator: livestock patterns*.

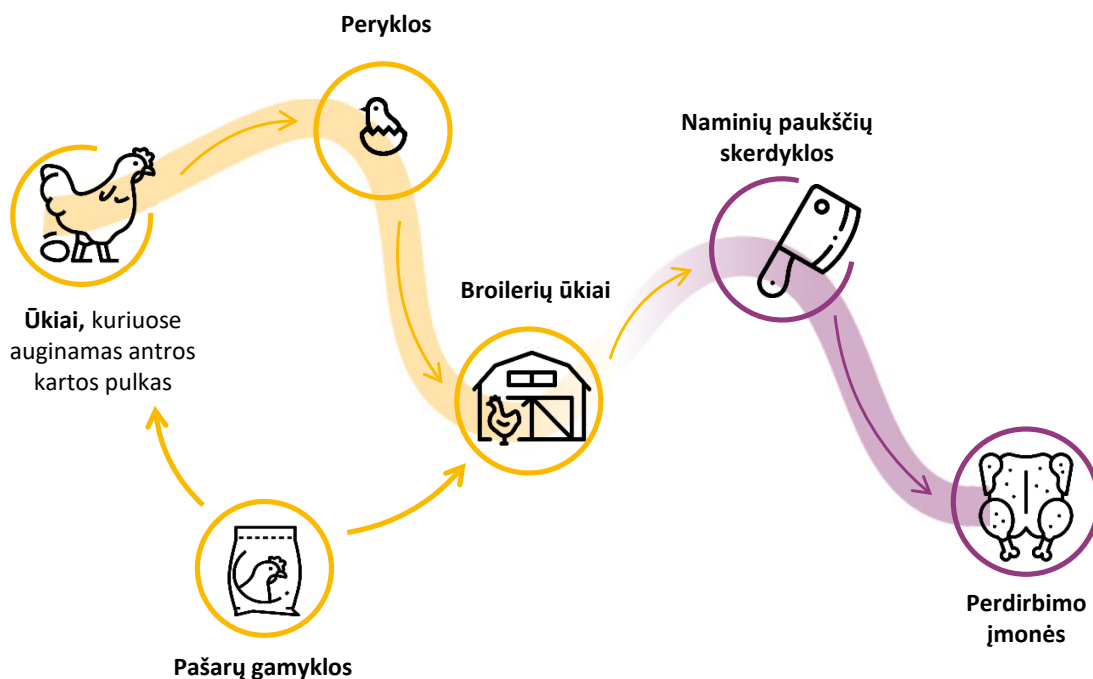
4 diagrama. Gyvulių pasiskirstymas tarp valstybių narių (2016 m. naminių paukščių atveju; 2021 m. – kiaulių, galvijų, avių ir ožkų atveju)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Eurostato duomenimis.

42 Specializacija vykdoma ne tik regioniniu, bet ir ūkių lygmeniu, kai ūkiai specializuojasi vienos rūšies, pavyzdžiui, naminių paukščių (mėsos arba kiaušinių), kiaulių, veršelių ar pieninių karvių auginime, arba viename produkcijos, kaip antai veisimo ar penėjimo, etape. **5 diagramoje** parodytas paukštienos sektoriaus pavyzdys.

5 diagrama. Paukštienos sektoriaus specializacija

Šaltinis: Van Horne, *Competitiveness of the EU poultry meat sector* (2018 m.), p. 17.

43 Be kitų veiksnių, šia specializacija prisidedama prie gyvų gyvūnų vežimo iš vienos valstybės narės į kitą, pavyzdžiui:

- Vokietijoje penėtos ir paskerstos kiaulės dažnai gimsta Danijoje arba Nyderlanduose⁵²;
- Prancūzijoje, Airijoje ar Lietuvoje gimę galvijai dažnai penimi ir skerdziami Ispanijoje arba Italijoje (**2 langelis**).

⁵² Bittlmayer, *Local Characteristics of Pig Production in Germany and Bavaria* (2019 m.).

2 langelis.

Veršienos ir jautienos produkcija Italijoje ir Ispanijoje priklauso nuo veršelių iš kitų valstybių narių

Italija specializuojasi veršienos, o Ispanija – jautienos produkcijos srityje. Abi šalys daugiausia kliaujasi nacionalinės kilmės galvijais, bet taip pat importuoja veršelius iš kitų valstybių narių, kad susitvarkytų su:

- **sezonine paklausa:** nuo balandžio iki birželio mėn. Italija importuoja galvijus, kad kompensuotų nepakankamą tiekimą iš nacionalinių šaltinių šiuo laikotarpiu ir užtikrintų veršienos tiekimą, kai nacionalinė paklausa yra didesnė gruodžio–sausio mėn.;
- **eksporto paklausa:** Ispanija (Katalonija ir Aragonas) priklauso nuo veršelių importo, kad patenkintų didėjančią į Artimuosius Rytus eksportuojamų galvijų paklausą, kad šie būtų ten paskersti.

Šaltinis: Komisija, *Study on shifting from transport of unweaned dairy calves over long distance to local rearing and fattening* (2022 m.), p. 25–29.

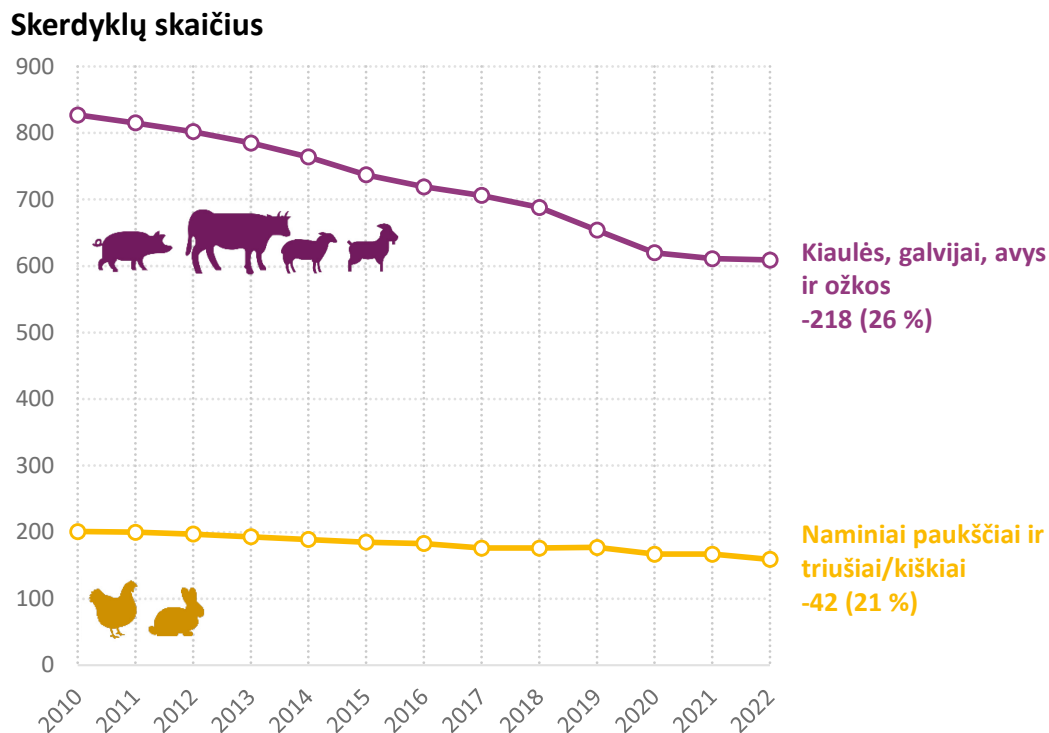
Išaugusi koncentracija skerdimu sektoriuje

44 Išsamių duomenų apie skerdyklų skaičių ES nėra, tačiau šis sektorius buvo konsoliduojamas, o skerdyklų skaičius mažėja ir jos tampa didesnės⁵³. **6 diagramoje** parodyta tendencija Lenkijoje nuo 2010 m. 2006 m. įsigaliojus ES higienos dokumentų rinkiniui (**19** dalis), ši tendencija paspartėjo. Daugeliui mažų skerdyklų buvo sunku laikytis naujuose teisės aktuose nustatytų griežtesnių higienos reikalavimų ir jos tebėra ekonomiškai perspektyvios⁵⁴.

⁵³ EFA, *A strategy to reduce and replace live animal transport* (2019 m.), p. 18.

⁵⁴ IPOL, *Patterns of livestock transport in the EU and to third countries* (2021 m.), p. 11.

6 diagrama. Skerdyklų skaičius Lenkijoje (2010–2022 m.)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis Lenkijos institucijų pateiktais duomenimis.

45 Didesnėms skerdykloms lengviau laikytis griežtesnių higienos taisyklių. Tačiau kadangi jų pelningumas iš esmės yra mažas, jos turi išlaikyti didelį produktyvumą, kad būtų pasiekta masto ekonomija, todėl reikia pakankamai daug gyvūnų iš platesnės geografinės vietovės. Dažnai jų specializacija – konkrečios gyvūnų rūšys, pavyzdžiui, kiaulės, paršavedės, veršeliai, buliai, naminiai paukščiai ar ėriukai. Visi šie probleminiai klausimai prisidėjo prie skerdyklų skaičiaus sumažėjimo ir lėmė tai, kad padaugėjo vežimo tolimais atstumais atvejų ir galbūt išaugo gyvūnų skersti skirtų gyvūnų, ypač mažoms kategorijoms priklausančių gyvūnų jų skaičiaus atžvilgiu, pavyzdžiui, kalakutų arba gyvūnų, kurių produktyvus laikotarpis artėja prie pabaigos (kaip antai vištų dedeklių), vežimo tarpvalstybiniu mastu apimty⁵⁵.

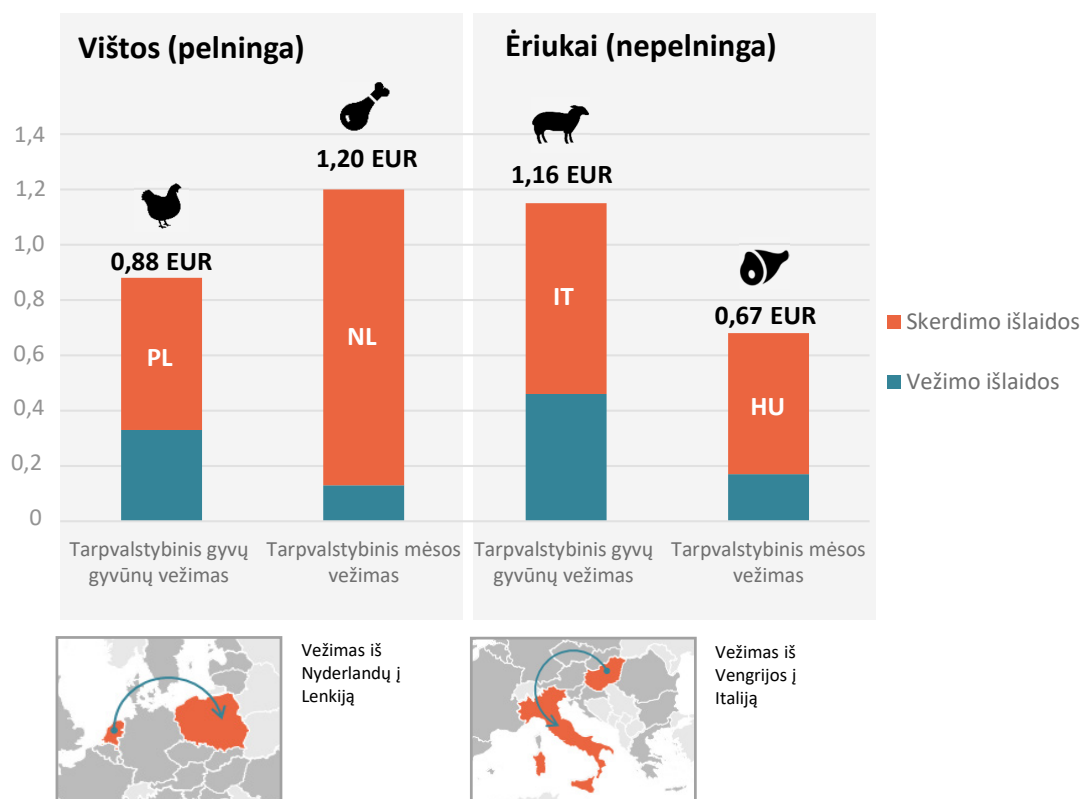
⁵⁵ EFA, *A strategy to reduce and replace live animal transport* (2019 m.), p. 18; IPOL, *Patterns of livestock transport in the EU and to third countries* (2021 m.), p. 11.

46 Dviejuose tyrimuose⁵⁶ buvo įvertinti gyvų skersti skirtų gyvūnų vežimo tolumais atstumais privalumai ir trūkumai, palyginti su skerdimu vietoje ir mėsos vežimu. Abiejuose tyrimuose padaryta išvada, kad mėsos, o ne gyvų gyvūnų vežimas gali būti tvaresnis gyvūnų gerovės atžvilgiu.

47 2017 m. tyrime apskaičiuotos išlaidos, susijusios su vištų dedeklių vežimu iš Nyderlandų į Lenkiją jų produktyviam laikotarpiui artėjant prie pabaigos ir gyvų ėriukų vežimu iš Vengrijos į Italiją (**7 diagrama**). Pirmuoju atveju dėl didesnių skerdimo išlaidų Nyderlanduose nei Lenkijoje buvo pigiau vežti gyvus gyvūnus, o ne mėsą. Nors antruoju atveju buvo pigiau vežti mėsą, o ne gyvus gyvūnus, ėriukai buvo vis tiek vežami dėl kitų vyraujančių veiksnių (pavyzdžiui, ribotų skerdimo pajėgumų Vengrijoje)⁵⁷.

7 diagrama. Gyvų gyvūnų vežimo kaina palyginti su mėsa

Eurais už kilogramą mėsos

Šaltinis: Baltussen et al., *Transport of live animals versus meat* (2017 m.), p. 12–14.

⁵⁶ Baltussen et al., *Sustainable production: transporting animals or meat?* (2009 m.); Baltussen et al., *Transport of live animals versus meat* (2017 m.).

⁵⁷ Baltussen et al., *Transport of live animals versus meat* (2017 m.), p. 14.

48 Viena iš galimybių sumažinti gyvūnų vežimo mastą – skerdimą priartinti prie produkcijos vietos, statant vietas ir mobiliąsias skerdyklas. Tyrėjai padarė išvadą, kad dėl pakankamo skaičiaus mobiliųjų ir nedidelių skerdyklų Švedijoje beveik keturias valandas truncančios kiaulių ir galvijų kelionės taptų beveik nereikalingomis⁵⁸. Tačiau vietas ir mobiliosios skerdyklos yra nedidelio masto sprendimai, kuriais tenkinama nišinė paklausa ir konkretūs poreikiai⁵⁹:

- **Vietos skerdyklos:** Vokietijoje kai kurios vietos skerdyklos specializuojasi aukščiausios kokybės tradiciškai perdirbtuose produktuose, naudodamos mėsą iš regiono ir užtikrindamos skaidrią tiekimo grandinę nuo ūkio iki mėsos parduotuvės⁶⁰. Panašiai yra ir Švedijoje – griežti gyvūnų gerovės reguliavimo standartai ir išaugęs vartotojų dėmesys vietoje gaunami tvariai mėsai paskatino investuoti į nedidelio masto aukščiausios kokybės produktų gamybą⁶¹.
- **Mobiliosios skerdyklos:** jos galėtų būti papildomas sprendimas siekiant patenkinti konkrečius poreikius, pavyzdžiui, užkirsti kelią nebetinkamoms karvėms vežti⁶². Tačiau mobiliosios skerdyklos taip pat susiduria su logistikos ir pelningumo iššūkiais. Jų veiklos sąnaudos yra didelės, o sėkmė priklauso nuo galimybių sukurti pridėtinę vertę ir taikyti aukščiausios kokybės mažmenines galutinių produktų kainas⁶³.

⁵⁸ Håkansson et al., *Improvement of animal welfare by strategic analysis and logistic optimisation of animal slaughter transportation* (2016 m.), p. 261.

⁵⁹ EFA, *A strategy to reduce and replace live animal transport* (2019 m.), p. 5 ir 27.

⁶⁰ EUROFOUND, *Meat processing workers* (2018 m.), p. 3; IPOL, *Patterns of livestock transport in the EU and to third countries* (2021 m.), p. 13.

⁶¹ EUROFOUND, *Meat processing workers* (2018 m.), p. 2.

⁶² EFA, *A strategy to reduce and replace live animal transport* (2019 m.), p. 27; Komisija, *Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows* (2022 m.), p. 157–162.

⁶³ IPOL, *Patterns of livestock transport in the EU and to third countries* (2021 m.), p. 12; Hultgren, *Avoiding live-animal transport to slaughter: mobile abattoirs* (2022 m.); Komisija, *Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows* (2022 m.), p. 161.

49 2022 m. sausio mėn.⁶⁴ Europos Parlamentas rekomendavo įrengti vietas skerdimui ir perdirdimo patalpas daugiau vietovių ir plėtoti skerdimą ūkiuose, naudojant mobiliąsias skerdyklas, ypač atokiose vietovėse (pavyzdžiui, kalnuotose vietovėse ir salose). Jis pasiūlė tokius sprendimus finansuoti esamomis ES lėšomis. ES ūkininkų interesų grupė COPA-COGECA pageidautų, kad ES parama būtų teikiama esamoms skerdykloms, siekiant pagerinti jų infrastruktūrą ir gyvūnų valdymą, o ne tam, kad būtų statoma daugiau vietos skerdyklų⁶⁵.

Gyvūninės produkcijos ir gyvūnų skerdimui išlaidos valstybėse narėse skiriasi

50 Produkcijos etapų (pavyzdžiui, veisimo ir paskutinio penėjimo etapo) išlaidų skirtumai gali turėti įtakos gyvūnų vežimui. Paršeliai Danijoje ir Nyderlanduose yra palyginti pigūs, todėl iš šių abiejų šalių daug jų vežama į Vokietiją⁶⁶. Skirtų skersti kiaulių penėjimas (paskutinis penėjimo etapas) Vokietijoje yra brangesnis nei Danijoje, tačiau dėl mažesnių darbo sąnaudų Vokietijos mėsos pramonė yra efektyvesnė⁶⁷.

51 Vienam gyvūnui tenkančių skerdimui išlaidų skirtumai gali paskatinti skerdimui veiklą perkelti į labiau ekonomiškai veiksmingas valstybes nares. Pavyzdžiui, paukštienos sektoriaus tyrime apskaičiuota, kad pagrindiniai skerdimui išlaidų komponentai yra šie:

- darbo jėga (35 %);
- pastatai ir įranga (25 %);
- kitos išlaidos (40 %), įskaitant vežimą, energiją, vandenį, tikrinimą ir pakavimą⁶⁸.

⁶⁴ Europos Parlamentas, [Rekomendacija dėl gyvūnų apsaugos juos vežant](#) (2022 m.), 39, 89, 105 dalys.

⁶⁵ COPA-COGECA pozicija dėl gyvūnų gerovės juos vežant (2021 m.), p. 2.

⁶⁶ Hoste, [International comparison of pig production costs](#) (2018 m.), p. 16.

⁶⁷ Hoste, [International comparison of pig production costs](#) (2018 m.), p. 16.

⁶⁸ Van Horne, [Competitiveness of the EU poultry meat sector](#) (2018 m.), p. 22.

52 Įvairių valstybių narių išlaidos paukštienos sektoriuje skiriasi. Tačiau kadangi visose ES skerdyklose naudojama panaši įranga, tyrime daroma prielaida, kad skerdimo išlaidų paukštienos sektoriuje skirtumus tarp šalių daugiausia lėmė darbo užmokesčio skirtumai⁶⁹. Apskritai, mėsos perdirbimo pramonėje vis dažniau įdarbinami migrantai, pagal laikinas sutartis dirbantys darbuotojai ir laikinieji darbuotojai, įdarbinami per išorės agentūras⁷⁰.

53 ES masto viešai prieinamos duomenų bazės, kurioje būtų galima susipažinti su kiekvienos valstybės narės gyvūninės produkcijos arba gyvūnų skerdimo išlaidomis, nėra⁷¹.

Vežimo išlaidose arba mėsos kainose gyvūnų kančios neatsispindi

54 Tyrimais vežimo išlaidos apskaičiuotos taikant skirtingus metodus (vienai siuntai, vienam gyvūnui, vienam kilometrui)⁷². Gyvulių vežimo kaina priklauso nuo kelių veiksnių, tokių kaip gyvūno tipas ir nukeliamas atstumas. Didelę visų vežimo išlaidų dalį sudaro darbo sąnaudos, taip pat kuras, įranga, gyvūnų sveikatos patikrinimai ir rinkliavos⁷³.

55 Duomenų bazės, kurioje būtų galima susipažinti su vežimo išlaidomis atskirose ES valstybėse narėse, nėra. Nesant suderintų duomenų, negalėjome nustatyti, kiek vežimo išlaidos prisideda prie galutinės mėsos kainos, kurią moka vartotojas. Tačiau iš ribotų įrodymų ir pramonės sektoriaus pareiškimų matyti, kad vežimo išlaidos paprastai sudaro nedidelę bendros mažmeninės mėsos kainos dalį. Atlikus naminių paukščių tyrimą nustatyta, kad Vokietijoje parduodamų iš ES gamintojų gautų krūtinėlės filė vežimo išlaidos vidutiniškai sudaro du centus už kilogramą, t. y. mažiau nei 1 % visos mėsos kainos⁷⁴.

⁶⁹ Van Horne, *Competitiveness of the EU poultry meat sector* (2018 m.), p. 22.

⁷⁰ EUROFOUND, *Meat processing workers* (2018 m.), p. 6 ir 13.

⁷¹ Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 7.

⁷² Van Wagenberg, *The economics of animal transport* (2019 m.), p. 6; Komisija, *Study on shifting from transport of unweaned dairy calves over long distance to local rearing and fattening* (2022 m.), p. 39; Komisija, *Welfare of animals exported by road* (2020 m.), p. 5.

⁷³ Van Wagenberg, *The economics of animal transport* (2019 m.) p. 6.

⁷⁴ Van Horne, *Competitiveness of the EU poultry meat sector* (2018 m.), p. 6.

56 Aptikome mažai duomenų apie finansines gyvūnų gerovės problemų juos vežant pasekmes. 2015 m. tyrime⁷⁵ buvo įvertintos išlaidos, susijusios su produkcijai arba skersti vežamų gyvūnų žaizdomis, raišumu, mirties ir kitais probleminiais atvejais. Tai, kad valstybių narių institucijos ir Komisija neturi išsamių duomenų, trukdo kurti paskatų sistemas, pagal kurias transporto įmonės būtų raginamos imtis veiksmų, kad gyvūnų gerovės problemoms būtų užkirstas kelias.

57 Airijoje dėl prastos gyvūnų gerovės (pavyzdžiui, dėl kurios atsiranda odos pažeidimų arba sumušimų ant galūnių) atmestos mėsos skerdyklose finansinis poveikis sudaro 43 % gamintojų pelno maržos ir kelia rimtą grėsmę kiaulių ūkių gyvybingumui⁷⁶. Tačiau tam tikrais atvejais dėl netinkamos būklės gyvūnų vežimo taisyklių nesilaikymo gamintojai gali gauti finansinės naudos (**3 langelis**).

3 langelis.

Priežasčių, dėl kurių į skerdyklas siunčiami netinkamos būklės gyvūnai, pavyzdžiai

Ūkininko sprendimą negydyti netinkamos būklės karvių prieš skerdimą lemia tai, kad yra manoma, jog tai nėra ekonomiškai veiksminga. Paprastai ūkininkams yra brangiau skersti netinkamos būklės karves ūkyje nei siųsti jas į skerdyklą, o parduodant gyvūną – net ir netinkamos būklės – į skerdyklą gali būti gauta finansinės naudos.

Be to, sankcijos įprastai neatgraso nuo prastos praktikos arba neteisėtos veiklos, nes veiklos vykdytojai mano, kad jos yra menkos, palyginti su už gyvūną gauta kaina. Pavyzdžiui, per vieną savo patikrų Komisija nustatė, kad už bulių su lūžusia koja vežimą buvo skirta 250 eurų bauda, kai apytikslė paskersto buliaus vertė gali būti apie 1 500 eurų.

Šaltinis: Komisija, *Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows* (2022 m.) p. 4; Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 33; Komisija, *Overview report on systems to prevent the transport of unfit animals in the EU* (2015 m.), p. 9.

⁷⁵ Van Wagenberg et al., *Cost-benefit analysis of private certification schemes for animal welfare during long-distance transport in the EU* (2015 m.).

⁷⁶ Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 42.

Vartotojų prioritetai gali turėti įtakos gyvūnų vežimui

58 Vartotojų prioritetai turi įtakos gyvūnų vežimui⁷⁷. Poreikiui vežti gyvūnus gali turėti įtakos visi šie veiksniai: vartotojų paklausa, susijusi su vietine mėsa, šviežiai paskersta mėsa arba tam tikrais mėsos gabalais, taip pat sezoninė konkrečių rūšių mėsos paklausa. Pavyzdys – ėriukų importas į Italiją Velykų laikotarpiu.

59 Remiantis 2022 m. „Eurobarometro“ apklausa dėl maisto saugos, pirkdami maistą dauguma respondentų (54 %) atsižvelgia į produkto kainą, 46 % atsižvelgia į geografinę kilmę, o mažesnė respondentų dalis atsižvelgia į poveikį aplinkai ir klimatui (16 %) arba etinius aspektus, pavyzdžiui, gyvūnų gerovę (15 %)⁷⁸.

60 Komisijos atliktame gyvūnų gerovės ženklavimo tyrime nustatyta, kad, nors vartotojai teigė, jog pirkdami mėsos produktus atsižvelgdavo į gyvūnų gerovės aspektus, jie ne visada norėdavo mokėti didesnes kainas už didesnės gyvūnų gerovės produktus. Jų noras mokėti papildomai padidėdavo, jei jie būdavo informuoti apie gyvūnų auginimo sąlygas ir jei jie manė, kad produktas yra aukštesnės kokybės⁷⁹. Tačiau pramonės organizacijos mano, kad rinkos grąžos vis dar nepakanka investicijoms į gyvūnų gerovę susigrąžinti, nes vartotojai nežino apie standartus, pagal kuriuos gaminamas jų maistas, todėl kaina išlieka svarbiausiu vartotojų maisto pirkimo pasirinkimo veiksniumi⁸⁰.

61 Ateityje vartotojai gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant pokyčius, nes, pasak Komisijos, tikimasi, kad jie daugiau dėmesio skirs:

- produkcijos procesams ir produktų kilmei (pavyzdžiui, vietos rinkoms, ekologinėms ir kitoms kokybės sistemoms, gyvūnų gerovei ir aplinkosauginiam pėdsakui);
- su sveikata susijusiems aspektams (mažesniame gyvūninių baltymų suvartojimui arba jų neįvartojimui);
- patogumui (perėjimui nuo šviežios mėsos prie labiau perdirbtos mėsos)⁸¹.

⁷⁷ EFA, *A strategy to reduce and replace live animal transport* (2019 m.), p. 17.

⁷⁸ EFSA, *Eurobarometer on food safety in the EU* (2022 m.), p. 8.

⁷⁹ Komisija, *Study on animal welfare labelling* (2022 m.), p. 110.

⁸⁰ Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 42.

⁸¹ Komisija, *EU Agricultural outlook 2021–2031* (2021 m.), p. 30.

62 Tikimasi, kad, priešingai nei pasaulinė tendencija, iki 2031 m. ES mėsos suvartojimas sumažės. Tačiau vykdydama [reklamines kampanijas](#) Komisija padeda ES ūkininkams ir maisto pramonei parduoti savo ūkio produktus, įskaitant mėsą (šviežią, atšaldytą ir užšaldytą) ir mėsos pusgaminius⁸². Žvelgiant iš platesnės perspektyvos, esama ryšio tarp suvartojamos mėsos apimties ir vežamų gyvų gyvūnų skaičiaus⁸³.

⁸² Reglamento (ES) Nr. 1144/2014 5 straipsnio 1 dalies a punktas.

⁸³ IPOL, *Patterns of livestock transport in the EU and to third countries* (2021 m.), p. 13–14.

Gyvūnų vežimo tendencijos

Išsamių centralizuotų duomenų apie gyvūnų vežimą ES lygmeniu nėra

63 ES lygmeniu duomenys apie gyvūnų vežimą yra fragmentiški⁸⁴. Pagrindinė priežastis yra ta, kad ES teisės aktuose nereikalaujama, kad valstybės narės rinktų ir teiktų duomenis apie gyvūnų vežimą. Transporto reglamente tik reikalaujama, kad valstybės narės praneštų apie atliktus patikrinimus⁸⁵. Siekiant užkirsti kelią užkrečiamosioms gyvūnų ligoms, Gyvūnų sveikatos teisės akte reikalaujama, kad valstybės narės registruotų gyvūnų judėjimą nacionalinėse identifikavimo ir registravimo duomenų bazėse⁸⁶. Šios nacionalinės duomenų bazės sukurtos gyvūnų identifikavimo, ūkių registravimo ir ligų kontrolės tikslais. Komisija mano, kad šios duomenų bazės netinka gyvūnų vežimo duomenims išgauti ir analizuoti.

64 Yra dvi ES duomenų bazės, kuriose pateikiama informacijos apie gyvūnų vežimą:

- o **COMEXT** – Eurostato tarptautinės prekybos prekėmis, įskaitant gyvus gyvūnus, duomenų bazė.
- o **TRACES** – Komisijos internetinė sanitarijos ir fitosanitarijos sertifikavimo, susijusio su ES vidaus prekyba ir gyvūnų, maisto, pašarų ir augalų importu ir eksportu, platforma.

65 Gyvūnai gali būti vežami į kitą valstybę narę, jei yra pridamas gyvūnų sveikatos sertifikatas⁸⁷. Apie tokį vežimą turi būti pranešta TRACES duomenų bazėje⁸⁸. Kelionės į ES nepriklausančias šalis TRACES duomenų bazėje registruojamos tik tada, kai gyvūnai vežami per kitą valstybę narę. Komisija pripažįsta, kad ji neturi susidariusi išsamaus gyvūnų eksporto keliais vaizdo⁸⁹. Tas pats pasakytina ir apie kitus vežimo būdus. Kalbant apie eksportą jūra 2018 m., Komisija apskaičiavo, kad TRACES duomenų bazėje

⁸⁴ EPTT, *Protection of animals during transport* (2021 m.), p. 8, Europos Parlamentas, Rezoliucija dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2005 įgyvendinimo (2019 m.) 23 dalis.

⁸⁵ Reglamento (EB) Nr. 1/2005 27 straipsnio 2 dalis.

⁸⁶ Reglamento (ES) Nr. 2016/429 109 straipsnis.

⁸⁷ Reglamento Nr. 2016/429 143 straipsnio 1 dalis.

⁸⁸ Reglamento Nr. 2016/429 153 straipsnio 2 dalis.

⁸⁹ Komisija, *Welfare of animals exported by road* (2020 m.), p. 13.

užregistruota tik 31,6 % galvijų ir 3,5 % avių, eksportuotų gyvuliams skirtais laivais iš Kroatijos, Slovėnijos, Ispanijos, Prancūzijos, Airijos, Portugalijos ir Rumunijos kartu paėmus⁹⁰.

66 TRACES duomenų bazėje yra tam tikrų su vežimu susijusių duomenų ir oficialių patikrinimų rezultaty. TRACES nėra galimybės išsamiai apžvelgti gyvūnų vežimo⁹¹. Be to, duomenų apie tarptautinę prekybą prekėmis, įskaitant gyvus gyvūnus, galima rasti COMEXT. Nė viename duomenų šaltinyje nefiksuoja mas vīdaus gyvūnų vežimas.

8 diagramoje parodyti atitinkami dviejų duomenų bazių duomenys ir tai, kaip juos panaudojome šiai apžvalgai atlikti.

8 diagrama. Mūsų analizei panaudoti COMEXT ir TRACES duomenys

	vertė	galvos	svoris	trukmė	atstumas	rūšys	priežastis	vīdaus	ES viduje	ES išorėje
	GYVŪNŲ			VEŽIMAS						
 COMEXT Eurostato tarptautinės prekybos prekėmis duomenų bazė	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✓
 TRACES Komisijos internetinė sanitarinių reikalavimų platforma	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓*

✓ Įtraukta ir naudota analizei atlikti
 ✓ Įtraukta, bet nenaudota analizei atlikti
 ✗ Į duomenų bazę neįtraukta informacija

* TRACES: Tik šiek tiek informacijos apie ES išorės eksportą, o informacijos apie ES išorės importą nėra

Šaltinis: Audito Rūmai

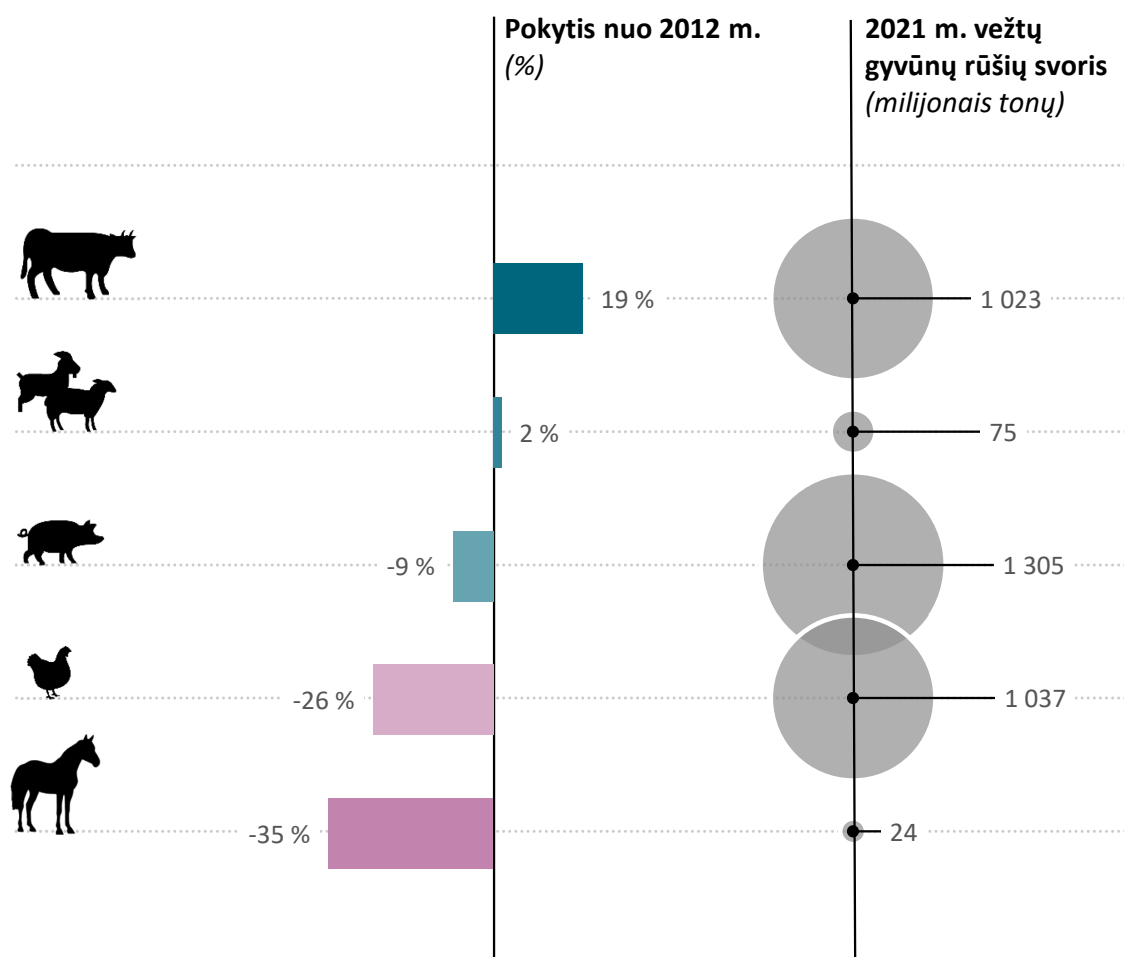
⁹⁰ Komisija, *Welfare of animals transported by sea* (2020 m.), p. 5.

⁹¹ Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 32.

Gyvūnų vežimo ES viduje ir už jos ribų tendencijos

67 Išanalizavome 2012–2021 m. laikotarpiu turėtus duomenis apie ES vidaus prekybą gyvais gyvūnais. **9 diagramoje** parodytos nustatytos tendencijos.

9 diagrama. Gyvų gyvūnų vežimo ES viduje tendencijos (2012–2021 m.)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis COMEXT duomenimis (pagal svorį).

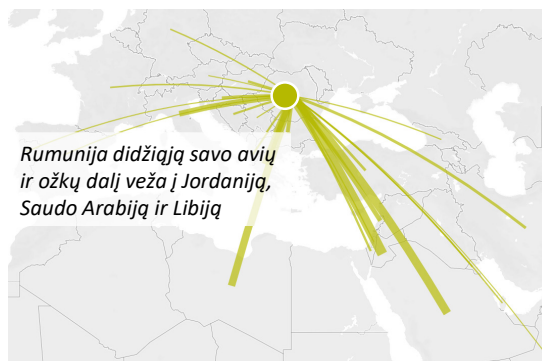
68 10 diagramoje parodytos šalys, į kurias kiekvienos rūšies didžiausi eksportuotojai veža savo gyvus gyvūnus. Pagrindiniai gavėjai paprastai yra kaimyninės šalys, tačiau gyvūnai dažnai vežami daug toliau, taip pat ir už ES ribų.

10 diagrama. Pagrindiniai ES eksportuotojai pagal gyvūnų rūšis ir jų pagrindinės paskirties vietas (bendrai ES viduje ir už jos ribų) 2017–2021 m. laikotarpiu

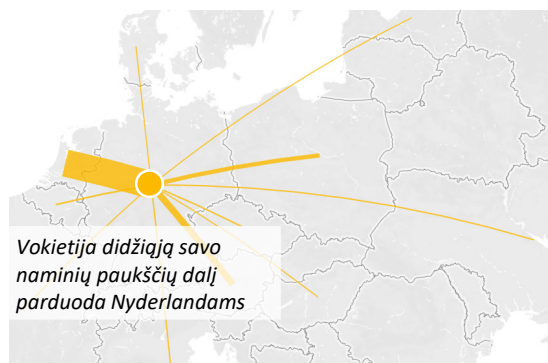
 Nyderlandai
(didžiausias ES kiaulių eksportuotojas)

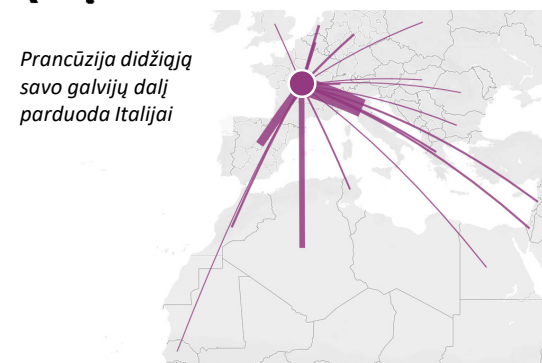
 Rumunija
(didžiausia ES avių ir ožkų eksportuotoja)

 Vokietija
(didžiausia ES naminių paukščių eksportuotoja)

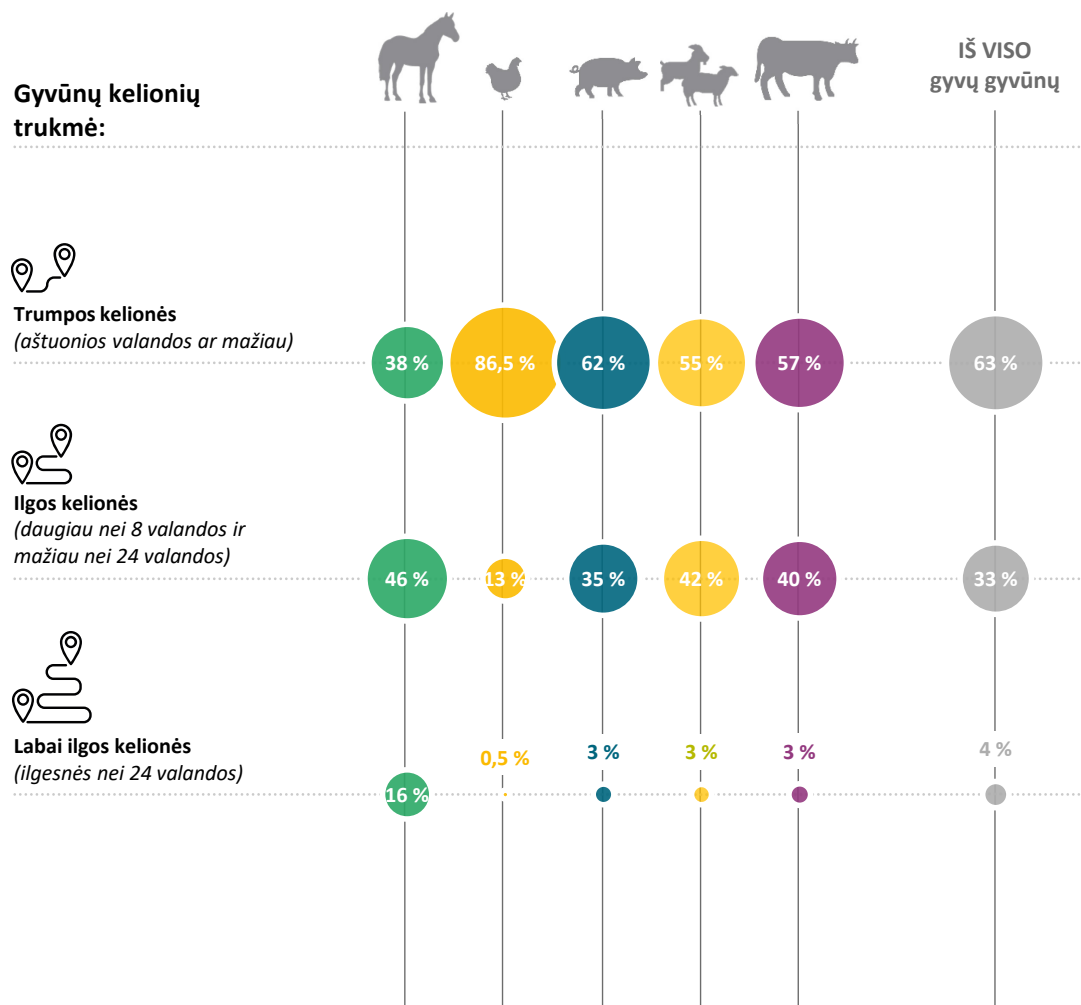
 Prancūzija
(didžiausia ES galvijų eksportuotoja)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis COMEXT duomenimis (pagal bendrą svorį).

69 Kalbant apie trukmę, 2017–2021 m. didžiąją dalį gyvūnų vežimo ES sudarė trumpos kelionės (63 %), ilgos kelionės (33 %) ir labai ilgos kelionės (4 %). Naminiai paukščiai paprastai vežami trumpais atstumais (**11 diagrama**), o arkliai linkę keliauti ilgesniais atstumais.

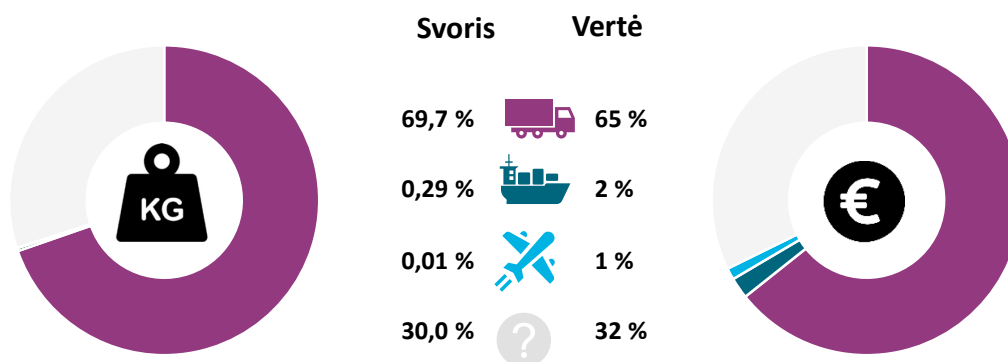
11 diagrama. Gyvūnų kelionių trukmė pagal rūšis gyvūnus vežant ES viduje (2017–2021 m.)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis TRACES duomenimis (pagal siuntas).

70 Didžioji dalis prekybos gyvais gyvūnais tarp valstybių narių vyksta keliais, ji sudaro 70 % pagal svorį ir 65 % pagal rinkos vertę (**12 diagrama**).

12 diagrama. Su ES vidaus prekyba gyvais gyvūnais susijusios transporto rūšys (2017–2021 m.)

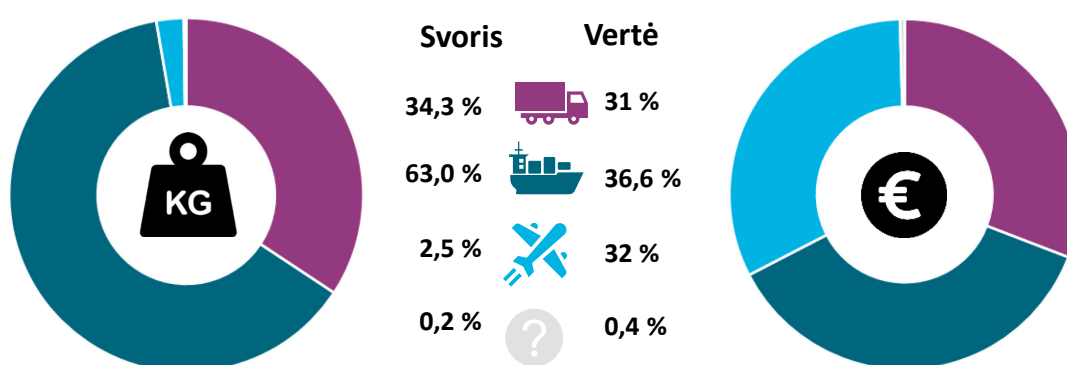

Maždaug trečdalis COMEXT užregistruotų duomenų (30,00 % pagal svorį, 32 % pagal vertę) neatspindi transporto rūšies

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis COMEXT duomenimis.

71 Eksporto už ES ribų atveju daugiausia vežama jūra (63 %), nors rinkos vertės požiūriu vežimas vienodai paskirstomas skirtingoms transporto rūšims (**13 diagrama**).

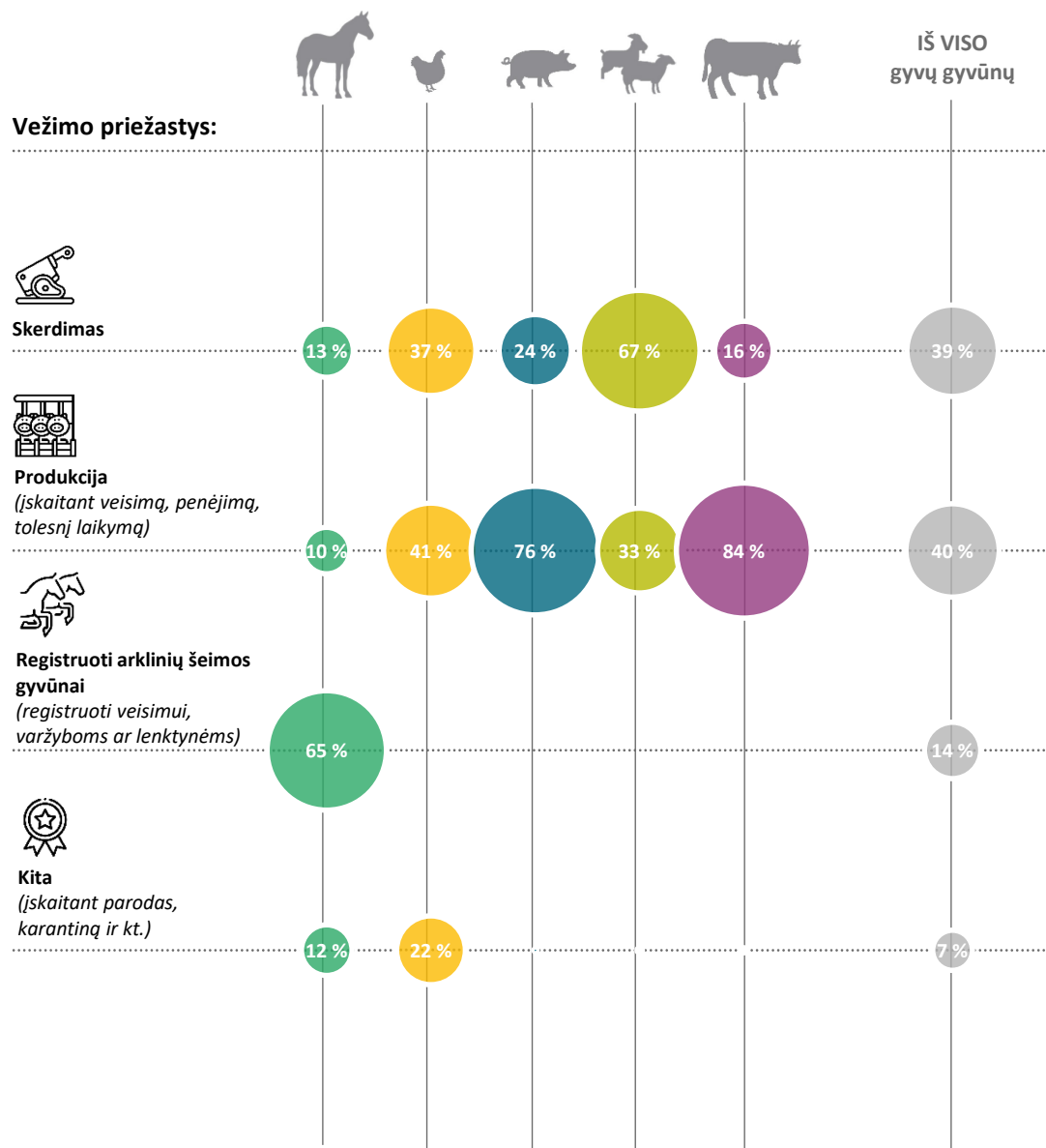
13 diagrama. Su ES gyvų gyvūnų eksportu į ES nepriklausančias šalis susijusios transporto rūšys (2017–2021 m.)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis COMEXT duomenimis.

72 2017–2021 m. gyvi gyvūnai buvo daugiausia vežami iš vienos valstybės narės į kitą produkcijos ir skerdimo tikslais (**14 diagrama**).

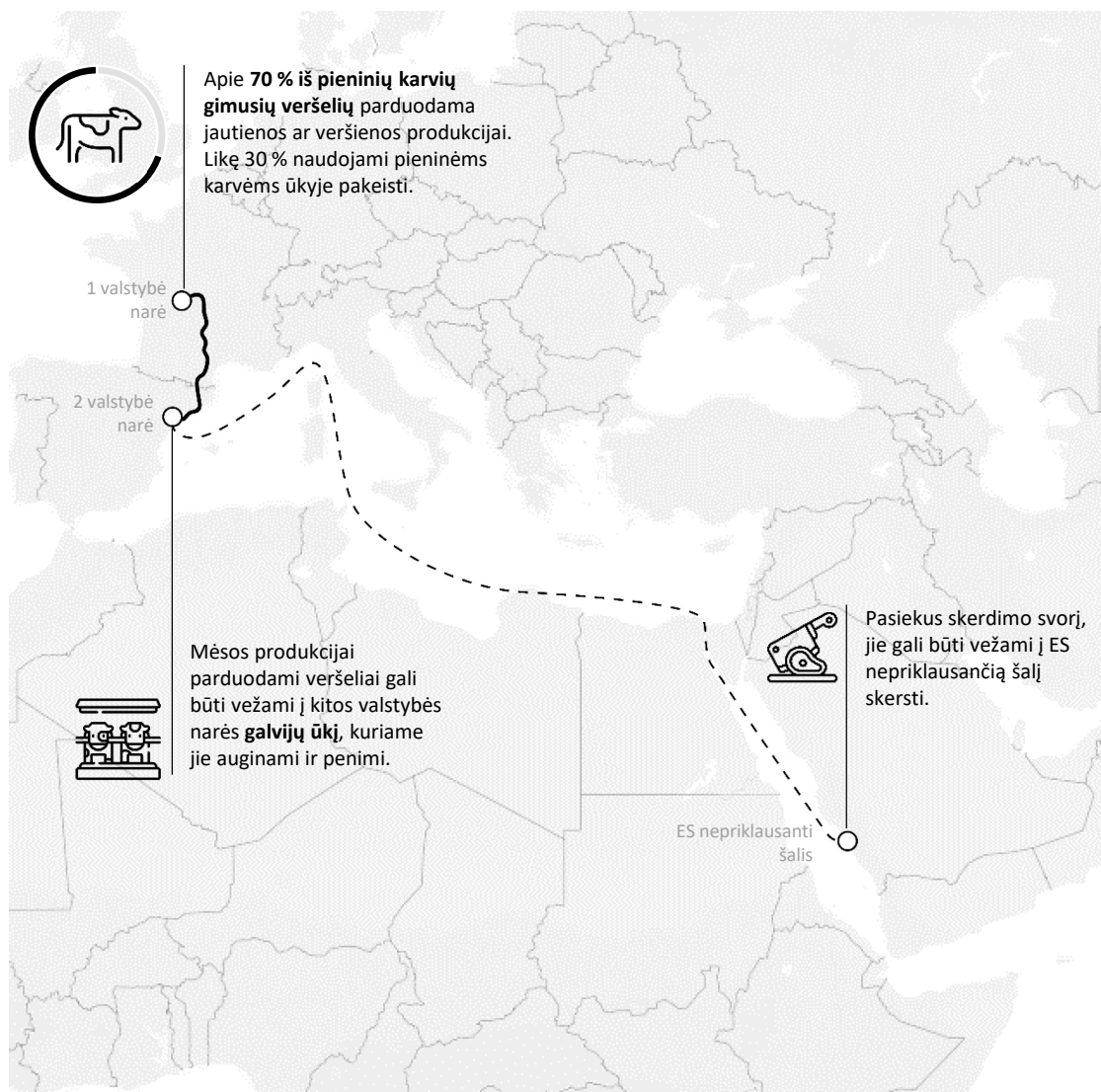
14 diagrama. Vežimo ES priežastys pagal rūšis (2017–2021 m.)

Šaltinis: Audito Rūmai, remiantis TRACES duomenimis.

73 Per visą savo gyvenimą vienas gyvūnas gali būti vežamas kelis kartus ir dėl įvairių priežasčių. **15 diagramoje** parodytas mėsos produkcijai parduoto veršelio pavyzdys.

15 diagrama. Mėsos produkcijai parduoto pieninio veršelio kelionė

Pastaba: šis pavyzdys yra turimos literatūros ir duomenų analizės rezultatas. Jis neatspindi jokio konkretaus gyvūno kelionės.

Šaltinis: Komisija, *Study on shifting from transport of unweaned dairy calves over long distance to local rearing and fattening* (2022 m.), p. 15, 19, 38; COMEXT duomenys.

Naujos gyvūnų vežimo stebėsenos gerinimo technologijos

74 2019 m. rezoliucijoje dėl Transporto reglamento įgyvendinimo⁹² Europos Parlamentas paragino Komisiją nustatyti bendrus būtiniausias visų kelionių sekimo sistemų standartus, kad būtų galima labiau suderinti duomenų rinkimą.

75 Komisijos ataskaitoje teigiama, kad naudojant IT sistemą arba konkrečią programinę įrangą, skirtą gyvūnams vežti skirtų transporto priemonių maršrutams, kelionės laikui ir kitiems parametrams sekti, galėtų būti pagerinta stebėseną⁹³. Peržiūredama gyvūnų gerovės teisės aktus, Komisija svarsto galimybę įdiegti naujas technologijas stebėsenai ir vykdymo užtikrinimui gerinti. Svarstomos dvi galimybės:

- o sukurti ES centrinę IT sistemą sertifikatams ir leidimams skaitmeninti, automatinėms dokumentų patikroms atlikti ir tikralaikiškai prieigai prie kelionės duomenų suteikti arba
- o reikalauti, kad valstybės narės priimtų tokias priemones nacionaliniu lygmeniu⁹⁴.

76 Švedijoje mokslininkai įrodė, kad naudojant skaitmenines priemones būtų galima optimizuoti gyvūnų vežimo maršrutų planavimą ir logistiką. Toks optimizavimas galėtų padėti sumažinti vežimo atstumus⁹⁵.

77 Europos maisto saugos tarnyba (EFSA) mano, kad gyvūnų tinkamumo vežti vertinimas yra itin svarbus siekiant prisidėti prie gyvūnų gerovės⁹⁶. 2015 m. Komisija pradėjo vykdyti bandomąjį projektą, kuriuo siekta parengti ir platinti geros ir geresnės patirties vadovus, skirtus Europoje ir į ES nepriklausančias šalis vežamiems gyvūnams skersti, penėti ir veisti. Buvo parengti galvijų, arklių, kiaulių, naminių paukščių ir avių vežimo vadovai⁹⁷. 2022 m. Komisijos tyrimas dėl netinkamos būklės melžiamų karvių

⁹² Europos Parlamentas, *Rezoliucija dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2005 įgyvendinimo* (2019 m.), 23 dalis.

⁹³ Komisija, *Evaluation of the EU Strategy for the Protection and Welfare of Animals 2012–2015* (2021 m.), p. 26.

⁹⁴ Komisija, *Inception Impact Assessment on animal welfare* (2021 m.), p. 4.

⁹⁵ Håkansson et al., *Improvement of animal welfare by strategic analysis and logistic optimisation of animal slaughter transportation* (2016 m.), p. 261.

⁹⁶ EFSA, *Welfare of cattle during transport* (2022 m.), p. 27 ir 91.

⁹⁷ Bandomojo projekto interneto svetainė „Animal Transport Guides“.

vežimo parodė, kad dėl nepakankamo supratimo ar skirtingo netinkamos būklės apibrėžties aiškinimo buvo prisidėta prie kelionei netinkamų karvių vežimo⁹⁸.

78 Vežamų gyvūnų gerovės stebėsenai kliudo ribota prieiga prie gyvūnų juos vežant tranzitu⁹⁹. 2011 m. EFSA rekomendavo parengti geresnes gyvūnų gerovės ilgų kelionių metu stebėsenos priemones, pavyzdžiui:

- į navigacijos sistemas įtraukti temperatūros stebėjimo ir įspėjimo sistemas, kurių jau reikalaujama pagal Transporto reglamentą transporto priemonėms, vežančioms gyvūnus ilgus atstumus¹⁰⁰;
- nustatyti bendrus būtiniausius standartus, kad būtų galima darniau vertinti stebimus parametrus¹⁰¹.

Nė viena iš šių EFSA rekomendacijų iki šiol nebuvo atspindėta ES teisės aktuose. Stebėsenos priemonių trūkumas gali turėti neigiamą poveikį reikalavimų laikymuisi ir vykdymo užtikrinimui, taigi ir gyvūnų gerovei¹⁰².

79 2022 m. EFSA pasiūlė sukurti dirbtinio intelekto kameras, skirtas vežamų gyvūnų gerovei stebėti, jutiklius, skirtus transporto priemonių judėjimo sukeltam stresui aptikti, ir arklių dėvimus diržus, kad būtų registruojami jų fiziologiniai duomenys vežimo metu. Šioje srityje turimos technologinės priemonės naudotos atliekant mokslinius tyrimus, tačiau praktiškai jos dar nėra taikomos¹⁰³.

⁹⁸ Komisija, *Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows* (2022 m.), p. iv.

⁹⁹ EFSA, *Welfare of cattle during transport* (2022 m.), p. 91.

¹⁰⁰ Reglamento (EB) Nr. 1/2005 I priedo VI skyriaus 3 skirsnis.

¹⁰¹ EFSA, *Scientific Opinion on Welfare of Animals during Transport* (2011 m.), p. 88.

¹⁰² Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.), p. 33.

¹⁰³ EFSA, *Welfare of cattle during transport* (2022 m.), p. 18–19, 91.

Iššūkiai ir galimybės

80 Gyvų gyvūnų vežimas gali turėti neigiamų pasekmių gyvūnų gerovei. ES ėmėsi iniciatyvų, kad pagerintų gyvūnų gerovę juos vežant, priimdama teisės aktus ir prižiūradama jų vykdymo užtikrinimą valstybėse narėse. Ekonominiai veiksniai yra pagrindinė gyvūnų vežimo varomoji jėga. Valstybių narių išlaidų skirtumai ir poreikis išnaudoti masto ekonomiją lėmė specializaciją gyvulininkystės sektoriuje ir koncentraciją skerdimui sektoriuje, skatinant gyvūnų vežimą. Vartotojų prioritetai taip pat gali turėti įtakos ekonominės veiklos vykdytojų norui vežti gyvūnus.

81 Neigiamas vežimo pasekmes gyvūnų gerovei būtų galima sumažinti mažinant kelionių skaičių ir trukmę, taip pat gerinant gyvūnų vežimo sąlygas. Šioje apžvalgoje nustatėme keletą iššūkių ir galimybių ES politikos formuotojams ir suinteresuotiesiems subjektams, į kuriuos būtų galima atsižvelgti atliekant būsimą ES teisės aktų peržiūrą šioje srityje.

82 Gyvų gyvūnų vežimo alternatyvų nustatymas. Mėsos, o ne gyvūnų vežimas gali būti tvaresnis tiek gyvūnų gerovės, tiek poveikio aplinkai ir klimato kaitai atžvilgiu, tačiau ekonominiu požiūriu tai gali būti ne visada pelninga. Kitas būdas iš dalies sumažinti gyvūnų vežimo mastą – skerdimą priartinti prie produkcijos vietos. Siekiant šio tikslo būtų galima rasti būdų, kaip populiarinti ir skatinti vietos skerdyklų plėtrą, taip pat naudotis mobiliosiomis skerdyklomis, nors tai daugiau yra nedidelio masto sprendimai, skirti atsižvelgti į konkrečius poreikius ir nišinę paklausą.

83 Geresnės informacijos teikimas vartotojams, kad jie galėtų priimti ja pagrįstus sprendimus. Vartotojų pasirinkimas galėtų atlikti svarbų vaidmenį skatinant pokyčius. Vartotojai paprastai renkasi vietoje pagamintą mėsą, o kai kurie jų nori mokėti daugiau, jei yra informuojami apie tinkamas gyvūnų gerovės sąlygas. Tačiau maisto produktų etiketėse vartojama terminija ir didžiulis ženklavimo sistemų skaičius valstybėse narėse dažnai klaidina vartotojus. Didesnis skaidrumas ir suderinimas, pavyzdžiui, taikant ES gyvūnų gerovės ženklavimo sistemą, galėtų padėti vartotojams priimti informacija pagrįstus sprendimus. Vykdydama reklamines kampanijas Komisija padeda ES ūkininkams ir maisto pramonei parduoti savo ūkio produktus, įskaitant mėsą (šviežią, atšaldytą ir užšaldytą) ir mėsos pusgaminius.

84 **Struktūrinių pokyčių skatinimas siekiant pereiti prie tvaresnės maisto tiekimo grandinės.** Europos žaliuoju kursu ir strategija „Nuo ūkio iki stalo“ skatinamas perėjimas prie tvaresnės maisto sistemos. Tokiam perėjimui reikėtų struktūrinių tiekimo grandinės ir maisto vartojimo modelių pokyčių. Tinkamai parengtos finansinės iniciatyvos galėtų atlikti tiesioginį vaidmenį siunčiant tinkamą kainų signalą ir suteikiant tinkamas paskatas tvariai gamintojų, naudotojų ir vartotojų elgsenai.

85 **Piniginės vertės priskyrimas gyvūnų kančioms ir atsižvelgimas į tai nustatant vežimo išlaidas ir mėsos kainą.** Į gyvūnų gerovės kokybę neatsižvelgiama nustatant vežimo išlaidas arba mėsos kainą. Gyvūnų kančių kainos nustatymo metodikos parengimas galėtų būti galimybė įdiegti paskatų sistemas, skatinančias transporto įmones užkirsti kelią gyvūnų gerovės problemoms ir kuo labiau sumažinti ekonomines reikalavimų nesilaikymo paskatas.

86 **Išsamios centralizuotos gyvūnų vežimo apžvalgos susidarymas, gyvūnų sąlygų juos vežant stebėseną ir logistikos optimizavimo skatinimas.** Valstybės narės renka informaciją apie gyvūnų judėjimą ligų kontrolės tikslais. Komisija išsamių centralizuotų duomenų apie gyvūnų vežimą neturi. ES lygmens IT sistema, skirta stebėti visoms gyvūnų kelionėms, įskaitant vidaus keliones, galėtų pagerinti stebėseną ir sudaryti sąlygas Komisijai gauti išsamių centralizuotų duomenų apie gyvūnų perkėlimą. Naudojant skaitmenines priemones taip pat būtų galima optimizuoti gyvūnų vežimo planavimą ir logistiką. Vežamų gyvūnų gerovės stebėsenai kliudo ribota prieiga prie gyvūnų juos vežant tranzitu. Šioje srityje turimos technologinės priemonės naudotos atliekant mokslinius tyrimus, tačiau praktiškai jos dar nėra taikomos. Naujos technologijos, pavyzdžiui, kameros ir jutikliai, galėtų padėti įvertinti ir stebėti gyvūnų gerovę juos vežant.

Šią apžvalgą priėmė Audito Rūmų narė Joëlle Elvinger vadovaujama I kolegija 2023 m. kovo 1 d. Liuksemburge įvykusiame posėdyje.

Audito Rūmų vardu

Pirmininkas
Tony Murphy

Priedas

I priedas. Pagrindiniai peržiūrėti leidiniai

Baltussen et al., *Sustainable production: transporting animals or meat?* (2009)

Baltussen et al., *Transport of live animals versus meat* (2017)

Bittlmayer, *Local Characteristics of Pig Production in Germany and Bavaria* (2019)

Komisija, Ataskaita dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2005 dėl gyvūnų apsaugos juos vežant poveikio (2011 m.)

Komisija, *Overview report on systems to prevent the transport of unfit animals in the EU* (2015 m.)

Komisija, *The future of the livestock sector* (2020 m.)

Komisija, *Welfare of animals exported by road* (2020 m.)

Komisija, *Welfare of animals transported by sea* (2020 m.)

Komisija, *Report evaluating the mandatory indication of the country of origin or place of provenance for meat of swine, poultry, sheep and goat* (2021 m.)

Komisija, *EU Agricultural outlook 2021–2031* (2021 m.)

Komisija, *Fitness check of EU animal welfare legislation* (2022 m.)

Komisija, *Study on animal welfare labelling* (2022 m.)

Komisija, *Study on CAP Measures and Instruments Promoting Animal Welfare and Reduction of Antimicrobials Use* (2022 m.)

Komisija, *Study on shifting from transport of unweaned dairy calves over long distance to local rearing and fattening* (2022 m.)

Komisija, *Study on economic models to prevent the transport of unfit end-of-career dairy cows* (2022 m.)

Audito Rūmų specialioji ataskaita 31/2018 „Gyvūnų gerovė Europos Sąjungoje: atotrūkio tarp toli siekiančių tikslų ir praktinio įgyvendinimo panaikinimas“

EFSA, *Scientific Opinion on Welfare of Animals during Transport* (2011)

- EFSA, *Welfare of cattle during transport* (2022)
- EFSA, *Eurobarometer on food safety in the EU* (2022)
- EPTT, *Animal welfare on the farm – ex-post evaluation of the EU legislation: Prospects for animal welfare labelling at EU level* (2021 m.)
- EFA, *A strategy to reduce and replace live animal transport* (2019)
- EFA, *Live animal transport* (2021)
- EUROFOUND, *Meat processing workers* (2018)
- Europos Parlamentas, *Rezoliucija dėl gyvūnų apsaugos juos vežant* (2012 m.)
- Europos Parlamentas, *Rezoliucija dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2005 įgyvendinimo* (2019 m.)
- Europos Parlamentas, *Pranešimas dėl įtarimų dėl Sąjungos teisės pažeidimų ir netinkamo administravimo taikant Sąjungos teisę atveju, susijusių su gyvūnų apsauga juos vežant Sąjungoje ir už jos ribų, nagrinėjimo* (2021 m.)
- Håkansson et al., *Improvement of animal welfare by strategic analysis and logistic optimisation of animal slaughter transportation* (2016)
- Hoste, *International comparison of pig production costs* (2018)
- Hultgren, *Avoiding live-animal transport to slaughter: mobile abattoirs* (2022)
- IPOL, *Patterns of livestock transport in the EU and to third countries* (2021)
- Van Horne, *Competitiveness of the EU poultry meat sector* (2018)
- Van Wagenberg et al., *Cost-benefit analysis of private certification schemes for animal welfare during long-distance transport in the EU* (2015)
- Van Wagenberg, *The economics of animal transport* (2019)
- Van Wagenberg, Baltussen, *Socio-economic reasons for long-distance cross-border transport of animals in the EU* (2021)

Santrumpos

ANIT: Europos Parlamento Tyrimo komitetas transportuojamų gyvūnų apsaugos klausimais

BŽŪP: bendra žemės ūkio politika

EFA: organizacija „Eurogroup for Animals“

EFSA: Europos maisto saugos tarnyba

EPTT: Europos Parlamento tyrimų tarnyba

IPOL: Europos Parlamento Sąjungos vidaus politikos generalinis direktoratas

NVO: nevyriausybė organizacija

Žodynėlis

COMEXT: Eurostato ES prekybos prekėmis tiek tarp ES valstybių narių, tiek su ES nepriklausančiomis šalimis, duomenų bazė.

Paskutinis penėjimo etapas: paskutinis penėjimo etapas rengiantis skersti.

Penėjimas: gyvūnų laikymas mėšai.

Pieninis veršelis: jauna karvė, auginama pienui.

Siunta: prekių, kurioms išduotas vienas sertifikatas arba dokumentas ir kurios iš tų pačių kilmės patalpų į tą pačią paskirties vietą gabenamos tos pačios rūšies transportu, kiekis.

TRACES: Komisijos internetinė platforma, kurioje kaupiama informacija apie sanitarinį ir fitosanitarinį sertifikavimą prekybai gyvūnais, tiek gyvūninės, tiek negyvūninės kilmės maistu ir pašarais, taip pat augalais tiek ES viduje, tiek su kitomis šalimis.

Veisimas: gyvūnų laikymas palikuonims auginti.

Audito Rūmų grupė

Šią apžvalgą priėmė Europos Audito Rūmų narė Joelle Elvinger vadovaujama I audito kolegija „Tvarus gamtos išteklių naudojimas“. Užduočiai vadovavo Audito Rūmų narė Eva Lindström, jai padėjo kabineto vadovė Kristina Maksinen, ankstesnė kabineto vadovė Katharina Bryan, kabineto atašė Johan Stalhammar, padėjėja politikos klausimais Elena Graziuso, kabinete dirbantis ekonomistas Andrzej Robaszewski, pagrindinis vadybininkas Emmanuel Rauch, užduoties vadovė Michela Lanzutti, auditoriai Michal Szwed, Magdeline Owusu Agyemang ir Zvonimir Novoselic. Pagalbą rengiant diagramas teikė Marika Meisenzahl. Su duomenų analize ir rodiklių suvestinių rengimu susijusią pagalbą teikė Stamatis Kalogirou ir Lukasz Kolodziej. Kalbinę pagalbą teikė Agata Sylwestrzak ir Laura Mcmillan.

Iš kairės į dešinę: Andrzej Robaszewski, Elena Graziuso, Stamatis Kalogirou, Michela Lanzutti, Johan Stalhammar, Eva Lindström, Laura McMillan, Kristina Maksinen, Zvonimir Novoselic, Magdeline Owusu Agyemang, Michal Szwed.

AUTORIŲ TEISĖS

© Europos Sąjunga, 2023 m.

Europos Audito Rūmų pakartotinio naudojimo politika nustatyta [Audito Rūmų sprendime Nr. 6–2019](#) dėl atvirųjų duomenų politikos ir pakartotinio dokumentų naudojimo.

Jeigu nenurodyta kitaip (pavyzdžiui, atskiruose pranešimuose dėl autorių teisių), ES priklausantis Audito Rūmų turinys yra licencijuojamas pagal [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licenciją](#). Todėl paprastai pakartotinis naudojimas yra leidžiamas, jeigu tai tinkamai pažymima ir nurodomi bet kokie padaryti pakeitimai. Tie asmenys, kurie pakartotinai naudoja Audito Rūmų turinį, neturi iškreipti pirminės prasmės ar minties. Audito Rūmai nėra atsakingi už bet kokius pakartotinio naudojimo padarinius.

Būtina gauti papildomą leidimą, jei tam tikrame turinyje vaizduojami privatūs asmenys, pavyzdžiui, Audito Rūmų darbuotojų nuotraukose, arba jame pateikiami trečiųjų asmenų kūriniai.

Gavus tokį leidimą, juo panaikinamas ir pakeičiamas pirmiau minėtas bendrasis leidimas ir jame aiškiai nurodomi bet kokie naudojimo apribojimai.

Siekiant naudoti ar atgaminti turinį, kuris nepriklauso ES, gali reikėti prašyti leidimo tiesiogiai iš autorių teisių turėtojų:

- Diagramos – piktogramos: visos diagramos parengtos naudojant [Flaticon.com](#) išteklius. © Freepik Company S.L. Visos teisės saugomos.

Programinei įrangai ar dokumentams, kuriems taikomos pramoninės nuosavybės teisės, pavyzdžiui, patentams, prekių ženklams, registruotiems dizainams, logotipams ir pavadinimams, Audito Rūmų pakartotinio naudojimo politika netaikoma.

Europos Sąjungos institucijų europa.eu domeno svetainėse pateikiamos nuorodos į trečiųjų asmenų svetaines. Audito Rūmai jų nekontroliuoja, todėl raginame peržiūrėti jose pateiktą privatumo ir autorių teisių politiką.

Audito Rūmų logotipo naudojimas

Audito Rūmų logotipas negali būti naudojamas be išankstinio Audito Rūmų sutikimo.

LT PDF	PDF/Volume_01	QJ-07-23-137-LT-N	978-92-847-9854-4	10.2865/324491
--------	---------------	-------------------	-------------------	----------------

Mūsų apžvalgoje aprašomi pagrindiniai su gyvų gyvūnų vežimu susiję veiksniai ir parodomos gyvūnų vežimo tendencijos. Kiekvienais metais milijardai gyvūnų vežami keliais, jūra, geležinkeliais ir oru ES viduje, į ją ir iš jos dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, veisimo, penėjimo ar skerdimo. ES priėmė teisės aktus dėl gyvūnų apsaugos juos vežant, tačiau Europos Komisija nustatė trūkumų, jų nustatyta ir akademinė tyrimų metu. Būsiami iššūkiai ir galimybės susiję su gyvūnų vežimo alternatyvų nustatymu, geresniu vartotojų informavimu, struktūrinių pokyčių siekiant tvaresnės maisto tiekimo grandinės skatinimu, piniginių vertės gyvūnų kančioms priskyrimu ir jų įtraukimu į vežimo išlaidas ir mėsos kainas, taip pat naujų technologijų naudojimo skatinimu.

EUROPOS AUDITO RŪMAI
12, rue Alcide de Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tel. +352 4398-1

Užklauskite: eca.europa.eu/lt/Pages/ContactForm.aspx
Interneto svetainė: eca.europa.eu
Twitter: @EUAuditors

EUROPOS
AUDITO
RŪMAI